

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**Факультет іноземних мов
Кафедра англійської філології та методики навчання
англійської мови**

Кваліфікаційна робота

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

**Спеціальність 014 Середня освіта
Предметна спеціальність 014.021 (Мова та зарубіжна література
(англійська))**

**Освітня програма «Середня освіта (Англійська мова,
німецька/французька мови та літератури, зарубіжна література)»**

**Здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Петришина Юрія Андрійовича**

**НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук, доцент
Серняк Оксана Михайлівна**

**РЕЦЕНЗЕНТ:
кандидат педагогічних наук, доцент
Ломакович Валентина Ярославівна**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ.....	8
1.1.Сутнісні характеристики самостійної роботи з іноземної мови у загальноосвітніх закладах.....	8
1.2 Самостійна робота як засіб підвищення рівня знань, умінь та навичок з іноземної мови в учнів старших класів	16
1.3 Формування навчально-інтелектуальних умінь у процесі самостійного опрацювання іншомовного матеріалу	28
Висновки до Розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2. САМОСТІЙНА РОБОТА СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З МЕТОЮ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	37
2.1. Практичні аспекти організації самостійної роботи з іноземної мови у рамках проблемно-пошукової та проєктної діяльності	37
2.2. Реалізація сучасних інформаційних технологій в організації самостійної роботи учнів старших класів загальноосвітньої школи.....	45
2.3. Комплекс завдань з самостійної роботи з метою підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу із застосуванням інформаційних технологій.....	54
Висновки до Розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЗАПРОПОНОВАНОГО КОМПЛЕКСУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ	62

3.1. Діагностика рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу	62
3.2. Організація і проведення експериментального дослідження.....	70
3.3. Аналіз та узагальнення результатів експериментального дослідження	75
Висновки до Розділу 3.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

В умовах глобалізації, інтеграції та входження України в європейський освітній простір володіння іноземними мовами набуває стратегічного значення. Здатність ефективно спілкуватися іноземною мовою стає не просто бажаною навичкою, а необхідною компетенцією для сучасної людини, що відкриває доступ до світових інформаційних ресурсів, професійного зростання та міжкультурної комунікації. Відповідно, вдосконалення методик викладання у закладах загальної середньої освіти, особливо в старших класах, визначено одним із пріоритетних напрямів освітньої політики держави.

Водночас сучасні виклики ринку праці та темп життя вимагають від випускників не лише суми знань, а й сформованих умінь до самоосвіти, самоорганізації та критичного мислення. У цьому контексті ключову роль відіграє самостійна робота, яка є невід'ємною складовою освітнього процесу та фундаментом для реалізації концепції «навчання впродовж життя» (lifelong learning).

Проте на практиці організація самостійної роботи з іноземної мови у старшій школі часто стикається з низкою проблем: недостатньою мотивацією учнів, формальним підходом до виконання домашніх завдань, відсутністю навичок автономного навчання та недостатнім використанням потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення підходів до організації самостійної навчальної діяльності старшокласників, переходу від репродуктивних методів до творчих, проблемно-пошукових та проєктних форм роботи із залученням цифрових інструментів.

Дослідженню проблеми самостійної роботи присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: В. Буряка, М. Починкової, О. Бігич, Н. Бориско, А. Кузьмінського, М. Фіцули та інших. Однак питання

організації самостійної роботи старшокласників з використанням новітніх цифрових платформ та проєктних методик потребує подальшого вивчення та систематизації.

Мета магістерської роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності методики організації самостійної роботи учнів старших класів у процесі вивчення іноземної мови засобами проблемно-пошукової, проєктної діяльності та сучасних інформаційних технологій.

Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання таких завдань: – розкрити сутнісні характеристики та види самостійної роботи з іноземної мови у загальноосвітніх закладах; – визначити роль самостійної роботи як засобу підвищення рівня знань, умінь та навичок старшокласників; – проаналізувати практичні аспекти організації самостійної роботи у рамках проблемно-пошукової та проєктної діяльності; – дослідити можливості реалізації сучасних інформаційних технологій (онлайн-платформ, соціальних мереж, мультимедійних засобів) в організації самостійної роботи; – розробити комплекс завдань для самостійної роботи з метою підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу; – експериментально перевірити ефективність запропонованого комплексу завдань та проаналізувати отримані результати.

Об’єктом дослідження є процес навчання іноземної мови учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є методика організації самостійної роботи старшокласників з іноземної мови з використанням сучасних інформаційних технологій та проєктної діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні понять «самостійна робота» та «навчальна автономія» в контексті цифровізації освіти; теоретичному обґрунтуванні та розробці комплексу індивідуальних і групових

завдань (творчих проєктів, інтерактивних вправ, медіа-завдань) для учнів 11 класу, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності та навичок самоосвіти.

Для вирішення поставлених завдань використані такі **методи: теоретичні** (аналіз науково-педагогічної літератури для визначення стану досліджуваної проблеми, класифікація видів та форм самостійної роботи); **емпіричні** (спостереження за навчальним процесом, анкетування, бесіди з учнями); **експериментальні** (проведення педагогічного експерименту: констатувальний, формувальний та контрольний етапи); **статистичні** (кількісний та якісний аналіз результатів експериментального дослідження).

Практична цінність роботи полягає у розробці та впровадженні комплексу вправ та творчих проєктів (зокрема «Green School», «Travel Guide», «Safe Online» тощо) із застосуванням цифрових інструментів (Canva, Quizlet, Padlet, Miro), які можуть бути використані вчителями іноземних мов для підвищення ефективності самостійної роботи учнів старшої школи.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 50 позицій. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінку.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, охарактеризовано методи, наукову новизну та практичну значущість роботи.

Перший розділ присвячено теоретичному обґрунтуванню самостійної роботи здобувачів освіти у старшій школі, розгляду її видів, форм та ролі у формуванні навчально-інтелектуальних умінь.

У **другому розділі** розкрито практичні аспекти організації самостійної роботи через проблемно-пошукову та проєктну діяльність, проаналізовано

використання інформаційних технологій та представлено розроблений комплекс завдань.

Третій розділ містить опис ходу та результатів педагогічного експерименту, аналіз динаміки сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу.

У **висновках** узагальнено результати дослідження та підтверджено ефективність запропонованої методики.

Список використаних джерел містить перелік наукових праць та електронних ресурсів, що слугували теоретичною основою дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

1.1. Сутнісні характеристики самостійної роботи з іноземної мови у загальноосвітніх закладах

В умовах глобалізації, інтеграції та входження України в європейський освітній простір знання іноземних мов набуває все більшого значення. Здатність ефективно спілкуватися іноземною мовою стає важливою компетенцією сучасної людини. Відповідно, вдосконалення методик викладання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти, зокрема в старших класах, визначено одним із пріоритетних напрямів освітньої політики України.

Важливою складовою цього процесу є самостійна робота (СР), яка є невід'ємною частиною освітнього процесу у закладах середньої освіти. Ефективне самостійне навчання сприяє розвитку в учнів старших класів самостійності, навичок самоосвіти, критичного мислення та вміння самостійно вирішувати проблеми. Воно також може поглибити і закріпити знання, отримані на уроках та практичних заняттях, і розвинути необхідні комунікативні навички.

Проте, на практиці організація СР з іноземної мови в старшій школі часто стикається з низкою проблем. Недостатня мотивація учнів, відсутність чітких інструкцій та критеріїв оцінювання, невідповідність завдань рівню підготовки старших школярів, а також недостатнє використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій – це лише деякі з чинників, які знижують ефективність самостійної навчальної діяльності.

Щоб вибудувати чітку теоретичну основу дослідження, необхідно проаналізувати, як це явище визначається в сучасній педагогічній науці.

Визначення поняття «самостійна робота учнів».

У педагогічній літературі існує широкий спектр визначень поняття «самостійна робота учнів», кожне з яких відображає певні аспекти цього складного та багатогранного явища.

Так, М. М. Починкова зазначає, що кількість праць, присвячених самостійній роботі, значно збільшилась за останнє десятиліття, оскільки «це пов'язано з уведенням у систему навчання закладів вищої освіти кредитно-модульної системи». Аналіз різних підходів дозволяє більш повно та глибоко зрозуміти сутність самостійної роботи та її роль в освітньому процесі, що може бути адаптовано і для умов старшої школи.

Тема самостійної роботи учнів досліджувалася ще в епоху А. Дістервега, а також за часів таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. Козаков, К. Бабенко, М. Бондаренко, І. Гавриш, Є. Голант, М. Данилов, В.Євдокимов, А. Алексюк, В. Луценко, В. Ляудіс, Н. Сидорчук, М. Солдатенко, П. Підкасистий, І. Шайдур, І. Шимко, В. Шпак та ін. [29, с.193].

А. Кузьмінський визначає СР як «навчальну діяльність учня, яка планується, виконується за завданням, під керівництвом і контролем вчителя, але без його прямої участі». Це визначення підкреслює, що самостійна робота хоч і виконується самостійно, має бути організована та контрольована педагогом [20, с. 263].

М. Фіцула визначав навчально-пізнавальну діяльність як «різноманітні види індивідуальної діяльності учнів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в позаурочний час за завданнями вчителя, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі» [44, с.148].

Олійник Н.А. зазначає, що «СР – це діяльність, що організується тим, хто навчається, з огляду на його пізнавальні мотиви, у найбільш зручний,

раціональний з його точки зору час та контролюється ним самим на основі опосередкованого системного керування з боку вчителя» [25, с.3].

У свою чергу, З. Слєпкань наголошує на значенні самостійності як складової самостійної роботи. Дослідниця зазначає, що самостійна навчальна робота не лише формує в учнів навички й уміння самостійного здобування знань, що важливо для здійснення неперервної освіти протягом життя, а й має важливе виховне значення, оскільки сприяє розвитку самостійності особистості [29, с.195], [41, с.89].

Таким чином, самостійну роботу учнів старших класів можна визначити як ключову форму навчально-пізнавальної діяльності, що відбувається поза межами безпосереднього педагогічного керівництва. Вона охоплює різноманітні типи індивідуальної та групової активності, які виконуються учнями відповідно до завдань учителя під його опосередкованим супроводом. Основна мета такої роботи – досягнення освітніх, особистісних і соціальних результатів.

Як і кожен вид діяльності учнів самостійна робота має свої специфічні риси та особливості.

Результативність самостійної роботи учнів старшої школи у сфері опанування іноземної мови визначається низкою ключових аспектів, які відображають її суть та впливають на ефективність навчального процесу.

Палієнко А. виокремлює наступні « аспекти, пов'язані з самостійною роботою учнів:

- *Самостійність:* старший школяр самостійно визначає оптимальний ритм, підходи та стратегії засвоєння матеріалу, що сприяє розвитку його незалежності та відповідальності. Учень бере активну участь у навчальному процесі, а не просто споживає готові знання.

- *Ініціативність*: у ході навчання учень не лише отримує інформацію, а й самостійно її шукає, аналізує та застосовує для досягнення своїх навчальних цілей.
- *Орієнтованість на результат*: самостійна діяльність будується на основі чітко визначених цілей, досягнення яких стає основною мотивацією. Ці цілі можуть бути задані вчителем або сформульовані самим учнем відповідно до його індивідуальних запитів та інтересів.
- *Регулярність*: для ефективного засвоєння матеріалу самостійне навчання має бути послідовним і систематичним. Вироблення звички до самостійної роботи сприяє стабільному прогресу в навчанні.
- *Оцінювання та корекція*: для підвищення результативності самостійної роботи необхідний контроль як з боку вчителя, так і самостійний аналіз прогресу учнем. Це може реалізовуватися через тести, перевірку письмових завдань, усні опитування тощо. Самооцінка також відіграє важливу роль, допомагаючи учню вчасно виявляти труднощі та коригувати власну стратегію навчання.
- *Практична спрямованість*: самостійне вивчення іноземної мови повинно бути орієнтоване на розвиток реальних мовленнєвих навичок, що дозволяють застосовувати знання у повсякденному та майбутньому професійному спілкуванні» [40].

Види самостійної роботи учнів старшої школи

Сучасна методологія класифікує самостійну роботу учнів за різними критеріями.

«З огляду на місце і час проведення, характер керівництва нею з боку вчителя і спосіб здійснення контролю за її результатами виокремлюють:

а) *самостійну роботу учнів на уроках*;

б) позаурочну самостійну роботу (домашні завдання, проєкти тощо);

в) самостійну роботу під керівництвом учителя (індивідуальні консультації, факультативи, додаткові заняття).

В. Буряк пропонує кваліфікувати самостійну роботу за рівнем обов'язковості, виокремлюючи наступні види :

а) обов'язкову, що передбачена навчальними планами та робочими програмами. Це виконання домашніх завдань, підготовка до контрольних робіт, написання рефератів, підготовка презентацій тощо;

б) бажану – участь у науковій та дослідницькій діяльності, збирання інформації, її аналіз; до цієї категорії також належать участь у предметних гуртках, конференціях, підготовка тез, доповідей, науково-дослідних робіт.

в) добровільну – участь у шкільних, міжшкільних, районних, обласних та всеукраїнських олімпіадах, конкурсах, вікторинах, проєктній діяльності в позаурочний час.

Водночас, М. Фіцула виокремлює самостійну роботу за видами діяльності:

а) навчально-пізнавальну (через мислення, аналіз, синтез тощо);

б) професійну (виконання учнями завдань, що моделюють реальні життєві або професійні ситуації).

Також за рівнями мотивації М. Фіцула виділяє

а) самостійну роботу низького рівня (до самостійних дій учня спонукає вчитель, який надає практичну допомогу та постійно контролює процес);

б) самостійну роботу середнього рівня (учень працює самостійно, хоча мотивація підтримується вчителем, а контроль – частково здійснюється самостійно);

в) високого рівня (учень самостійно організовує свою роботу, визначає завдання та здійснює самоконтроль)» [44, с.149-150].

Форми самостійної роботи

Організація самостійної роботи в старшій школі включає застосування різних форм, які класифікуються за кількома критеріями. Вибір конкретного підходу до СР визначається такими чинниками, як навчальні цілі, зміст матеріалу, рівень підготовки учнів старших класів та їхні індивідуальні особливості.

«Залежно від кількості учнів, які залучені до виконання завдання, виділяють такі форми СР:

Індивідуальна самостійна робота: ця форма передбачає виконання завдання одним учнем без взаємодії з іншими. Такий підхід дозволяє працювати у власному темпі, зосереджуючись на складних або незрозумілих моментах навчального матеріалу. До таких форм належать: опрацювання конспектів, читання науково-популярної чи навчальної літератури, написання рефератів або есе, виконання індивідуальних завдань, підготовка до перевірочних чи підсумкових робіт тощо.

Групова самостійна робота: у даному випадку передбачається виконання завдання кількома учнями, які співпрацюють задля досягнення спільної навчальної мети. Така форма не лише сприяє досягненню навчальних результатів, а й розвиває комунікативні навички, вміння працювати в команді, ділити обов'язки, надавати підтримку одне одному. Прикладами можуть бути: підготовка спільних навчальних проєктів, участь у дослідженнях, організація та проведення семінарів, учнівських конференцій, створення спільних презентацій тощо

Робота в малих групах (парах): ця форма є підвидом групової роботи, що передбачає виконання завдання двома учнями. Такий формат сприяє розвитку

навичок діалогічного мовлення, взаємоконтролю, взаємоперевірки, ефективний для підготовки коротких усних повідомлень, обговорення навчального матеріалу тощо» [30].

Залежно від «ступеня самостійності у виконанні завдання, виділяють такі форми СР:

Самостійна робота під керівництвом вчителя: дана форма передбачає чітке інструктування, визначення завдань, методів і термінів їх виконання. Учитель здійснює контроль за перебігом роботи та її результатами. Такий тип самостійної діяльності доцільно застосовувати на початкових етапах формування навчальної самостійності учнів старшої школи. До прикладів можна віднести: виконання вправ за зразком, підготовку до уроків із використанням методичних матеріалів, написання рефератів за чіткою структурою» [16].

Р. Михайлишин виокремлює *«самостійну роботу за консультацією вчителя:* у цьому випадку учень отримує загальні настанови щодо виконання завдання, але самостійно обирає способи його реалізації. За потреби учні можуть звертатися до вчителя за консультацією. Такий вид діяльності сприяє формуванню самостійності, ініціативності, відповідальності. Прикладами є: підготовка доповідей і презентацій на основі самостійно підібраних джерел, складання планів мінідосліджень, аналіз інформаційних матеріалів тощо» [28].

Згідно з М. Вербицькою, *«самостійна робота без керівництва викладача* – найвищий рівень самостійності, що передбачає повну відповідальність учня за виконання завдання. Учитель визначає лише тему та критерії оцінювання, а організація та реалізація процесу покладається на самого учня. Така форма особливо ефективна для розвитку самостійного мислення, творчих здібностей, уміння планувати й досягати результатів. Прикладами є: виконання дослідницьких робіт, підготовка випускних

проектів, участь у наукових конференціях, створення власних освітніх ініціатив тощо» [6, с.135].

Поступовий поступ України до європейського освітнього простору з одного боку та сучасні вимоги сьогодення до ринку праці в Україні вимагають від нашої держави багатоукладності та варіативності освіти, що передбачає створення можливості широкого вибору форм освіти та засобів навчання. Натомість, молоді українці усвідомлюють необхідність продовження навчання та самовдосконалення поза рамками шкільного класу, покладаючись на індивідуальні зусилля з метою надбання освітнього поступу, а також на самоосвіту.

Як стверджує Гусейнова С.В, «самоосвіта – це самостійно надбані знання, з урахуванням особистих інтересів і об'єктивних потреб закладу, із різних джерел – додатково до тих, що отримані в базових навчальних закладах. Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом такої роботи виступає ефект розвитку учнів, а не тільки власне самовдосконалення в особистому та професійному планах» [14].

Водночас, молодь все більше усвідомлює неминучість та важливість безперервної освіти як вимогу сьогодення. Самоосвіта є безперервним процесом, який триває протягом усього життя людини. Це поняття розшифровується як «інтеграція навчання та життя, яка передбачає навчальну діяльність людей різного віку де б вони не знаходилися та які б методи не використовували. Мова йде про підхід до освіти, коли людина безперервно вчиться, розвиває свої навички. В результаті це сприяє формуванню особистої системи освіти» [5].

Означене явище базується на внутрішній мотивації та прагненні до самовдосконалення. Самоосвіта може здійснюватися у різних формах: участь у вебінарах та онлайн-курсах, читання наукової та художньої літератури, перегляд науково-популярних фільмів, відвідування музеїв та виставок,

спілкування з фахівцями у певній галузі знань, самостійне вивчення іноземних мов та ін.

Таким чином, самостійна робота є невід'ємною частиною освітнього процесу у середній загальноосвітній школі. Самостійна робота як індивідуальне самовдосконалення навчання старшокласників є важливим засобом, який формує нові риси самоосвіти як безперервного процесу. Незалежно від класифікації та різновидів назв означеної навчальної діяльності школярів, цей вид самоосвіти сприяє вдосконаленню молодшої людини, яка прагне досягти успіху як професіонал, майбутній фахівець і успішний член суспільства, сприяючи вихованню самостійності, незалежності, практичної спрямованості молодшої людини, а також творчого підходу до власного навчання та самовдосконалення.

1.2 Самостійна робота як засіб підвищення рівня знань, умінь та навичок з іноземної мови в учнів старших класів

Вивчення іноземної мови у загальноосвітній школі включає широкий спектр навчальних форм, від традиційних класних занять, групової роботи до індивідуальних уроків з вчителем. Кожна із зазначених форм роботи вимагає клопіткої індивідуальної підготовки учня, як учасника навчального процесу, яка забезпечується розмаїттям видів самостійної підготовки.

Будучи джерелом інтерналізації знань з іноземної мови, самостійна робота є фундаментом для вивчення та засвоєння іноземної мови. Будучи критично важливою складовою у вивченні англійської мови, самостійна робота виступає містком, який з'єднує теоретичні знання, отримані на заняттях, із належним засвоєнням іноземної мови на довготривалий період.

Жоден, навіть найінтенсивніший, курс не може забезпечити ту кількість годин мовної практики та занурення, яка необхідна для формування стійких

навичок. Саме поза аудиторією учень отримує можливість персоналізувати процес навчання: обирати теми, працювати над слабкими місцями (наприклад, фокусуватися на вимові, якщо це необхідно, або розширювати лексику у вузькій професійній сфері) та використовувати найбільш зручні для себе навчальні матеріали (подкасти, фільми, ігри, автентичні тексти).

Окрім персоналізації, регулярна самотійна робота формує необхідну навчальну дисципліну та автономію. Ця автономія розвиває метакогнітивні навички – вміння навчатися, планувати та моніторити власний прогрес, що є незамінним для досягнення довгострокового успіху.

Успішне володіння мовою – це довготривалий процес, і самоорганізація під час виконання самотійної роботи допомагає підтримувати стабільну роботу над отриманням знань, вдосконаленням умінь та навичок.

Перш за все, самотійна робота учнів старших класів є важливою складовою процесу формування іншомовної комунікативної компетентності. Вона покликана розвивати лінгвістичні навички учнів, поглиблювати їх знання та розуміння культури іноземної мови поза межами уроку.

Проте, як стверджує Міняйло Я.В, «самотійна робота не є самоціллю, а виступає засобом навчально-пізнавальної діяльності учнів з метою формування глибоких та міцних знань учнів, засобом формування у них активності і самотійності як рис особистості, розвитку їх розумових здібностей» [45].

Вимоги до завдань з самотійної роботи учнів середньої школи з іноземної мови

Ось чому, здійснення учнем означеного виду роботи у рамках навчального процесу в загальноосвітній школі передбачає керівництво з боку учителя іноземної мови. Більш того, організація ефективної самотійної роботи учнів під час вивчення іноземної мови безпосередньо залежить від

якості та продуманості завдань, що пропонуються вчителем. Саме педагог формулює низку ключових вимог до завдань, спрямованих на організацію самостійної навчальної діяльності учнів у процесі вивчення ними іноземної мови.

Важливо зазначити, що значну роль у формуванні навичок самостійної діяльності відіграють індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) з англійської мови, які вчитель пропонує старшокласникам для поглибленого опрацювання матеріалу. Такі завдання можуть передбачати створення досліджень на лінгвістичну, культурологічну чи соціальну тематику (наприклад, аналіз англomовних пісень, порівняння фразеологізмів, підготовка тематичних презентацій або есе). ІНДЗ стимулюють аналітичне мислення, розширюють кругозір і розвивають уміння самостійно шукати, відбирати й інтерпретувати інформацію іноземною мовою.

Поряд із ІНДЗ, у практиці викладання англійської мови все ширше впроваджуються інноваційні підходи до організації домашніх завдань, орієнтовані не лише на повторення матеріалу, а й на його творче застосування. Як зазначає Науменко Н., «сучасне домашнє завдання має перетворюватися на інструмент розвитку ініціативності, самостійності та креативності учнів». До таких форм належать інтерактивні онлайн-завдання — створення відео, блогів, подкастів, участь у віртуальних дискусіях, а також групові мініпроекти, підготовка цифрових презентацій чи коротких доповідей англійською мовою. Подібні види діяльності, за словами Науменко, «підвищують мотивацію учнів, формують навички самостійного пошуку інформації та сприяють розвитку комунікативної компетентності» [40].

Сучасна методика навчання іноземних мов стверджує, що завдання для самостійної роботи повинні мати чітко визначені цілі та методику виконання. До прикладу, на переконання Міняйло Я.В., «будь-яка самостійна робота повинна мати конкретну мету, а кожен учень знати порядок і прийоми її

виконання роботи, що означає, що учень має розуміти обсяг матеріалу для самостійної роботи, вимоги до виконання того чи іншого виду самостійної роботи тощо. Це вимагає від учителя озброєння учнів відповідними прийомами та алгоритмами опрацювання матеріалу» [45].

Водночас, на переконання дослідника, «самостійна робота повинна відповідати навчальним можливостям учнів, а ступінь складності має задовольняти принцип поступового переходу від одного рівня самостійності до іншого».

У свою чергу, відповідність завдань навчальним можливостям учнів та забезпечення поступового ускладнення передбачає диференційований підхід учителя до учня, коли він враховує мовленнєву підготовку останнього і, за потреби, надає допомогу слабшим учням.

Зміст та форма завдань для самостійної роботи повинні бути цікавими і такими, що піднімають мотивацію. Міняйло Я.В, зокрема, стверджує, що «зміст роботи та форма її виконання повинні викликати інтерес в учнів, бажання виконати роботу до кінця». Це досягається через використання актуального матеріалу, аудіовізуальних засобів, пізнавальних ігор та створення навчальних ситуацій спілкування з особистісною спрямованістю [45].

Така діяльність сприяє глибшому засвоєнню матеріалу, оскільки навчальний матеріал пропускається через особистий досвід і контекст, що значно підвищує стійкість знань у довготривалій пам'яті. Як наслідок, здатність самостійно вирішувати мовні завдання, шукати інформацію та долати труднощі самостійно, без постійної присутності вчителя, є кінцевою метою, яка перетворює "учня, що вивчає іноземну мову у класі" на "автономного користувача іноземної мови".

У процесі планування та організації навчального процесу з вивчення іноземної мови у класі учитель іноземної мови усвідомлює важливість формування і поступового розширення та розвитку словникового запасу своїх

учнів. З цією метою педагог бере на озброєння самостійні та індивідуальні форми роботи з його учнями.

Розширення словникового запасу та граматичних структур

Самостійна робота з іноземної мови передбачає перегляд матеріалу в індивідуальному порядку, повторення лексики чи спілкування з носіями мови онлайн. Як зазначає Басняк Ю., «самостійна робота учнів стимулює формування мовленнєвих структур і закріплення нової лексики у різних контекстах, що підвищує мовну компетентність» [4, с. 10].

Регулярна робота з різними видами текстів (художніх, наукових, газетних) допомагає учневі розвивати гнучкість мислення та здатність швидко знаходити потрібні мовленнєві ресурси. Завдяки цьому, у процесі самостійної навчально-пізнавальної діяльності учень не лише закріплює граматику і лексику, а й навчається активно застосовувати знання у різних мовних контекстах.

Сучасна методика навчання іноземних мов вважає, що самостійна робота покликана сприяти розвитку всіх чотирьох основних мовленнєвих навичок — читання, аудіювання, письма та усного мовлення — одночасно підвищуючи рівень автономності та саморегуляції учнів.

В. Черніцька, вважає, що «іншомовна комунікативна компетентність передбачає не лише засвоєння необхідної кількості мовних та мовленнєвих знань, але й розвиток практичних навичок використання мови в ході мовленнєвої діяльності. Основною метою стає розвиток уміння застосовувати ці знання в реальних ситуаціях спілкування» [10, с. 1].

Разом з тим, Басняк Ю. відзначає, що «самостійна робота дозволяє учням розвивати навички самоконтролю під час читання і письма, а також відпрацьовувати різні стратегії аудіювання та говоріння, що стимулює більш глибоке розуміння матеріалу та формує мовленнєву гнучкість» [4, с. 20].

Проте, щоб ця самостійна робота не перетворилася на хаотичний чи суто механічний процес, наприклад, просте заучування слів зі списку, ключовою стає роль учителя як організатора та модератора. Саме педагог відповідає за стратегічний добір матеріалів для самостійного опрацювання. Він пропонує учням не просто вправи на граматику, а автентичні тексти, статті чи відео. Таким чином, вчитель свідомо скеровує самостійну діяльність учнів: від засвоєння суто мовних одиниць (лексики та граматики) до їх аналізу в реальному контексті, що, в свою чергу, готує ґрунт для розуміння культурних особливостей мови, що вивчається.

Формування соціокультурної обізнаності

Як стверджує Гончарова Н., вивчення англійської мови, яка є невід'ємною складовою культури народу-носія цієї мови й одночасно засобом передачі цієї культури, Допомагаючи учням пізнати духовну спадщину іншого народу, підвищує рівень їхньої гуманітарної освіти. Ось чому, одним із першочергових завдань шкіл України є формування соціокультурної компетентності учнів» [12, с. 3].

Дослідники також підкреслюють, що «учні, виконуючи самостійні завдання з елементами культури та історії мови, розширюють власний світогляд та навчаються враховувати культурні особливості інших народів у мовленнєвому спілкуванні» [12, с. 10].

Таким чином, через самостійну роботу учень старших класів не лише вдосконалює мовні вміння, а й розвиває здатність орієнтуватися в культурному середовищі іншомовної спільноти, що є важливим компонентом іншомовної комунікативної компетентності.

Відповідальність педагога полягає не лише в тому, щоб надати учням доступ до іншомовних культурних джерел, але й у тому, щоб навчити їх критично осмислювати отриману інформацію. На цьому етапі роль учителя трансформується: від простого наставника він переходить до ролі

фасилітатора, який через проблемні запитання та чітко структуровані аналітичні завдання для самостійної роботи спонукає старшокласників до глибокого аналізу та самостійних висновків.

Аналіз та інтерпретація інформації з різних джерел

На думку Антонова О., у процесі вивчення іноземної мови, працюючи самостійно, в індивідуальному порядку, здобувач освіти самостійно обробляє інформацію та робить висновки» [3, с. 110].

На думку дослідника, учні, аналізуючи різні види текстів, навчаються виділяти головне, оцінювати достовірність інформації та зіставляти різні точки зору. Це дозволяє старшокласникам формувати аналітичне мислення, яке необхідне для вирішення комплексних навчальних задач та практичних проблем » [3, с. 119].

Водночас, «самостійна робота дає можливість учням порівнювати різні джерела інформації, знаходити ключові ідеї та інтерпретувати їх у власному контексті. Завдяки такій діяльності учні навчаються систематизувати інформацію, розвивають логіку мислення та вміння аргументовано обґрунтовувати власні висновки, що є основою освітньої автономії.» [24].

Роль учителя на цьому етапі полягає у формуванні в учнів уміння критично працювати з інформацією. Саме педагог навчає школярів застосовувати різні стратегії читання, аналізу та інтерпретації текстів, спрямовує їхню увагу на логічні зв'язки, контекст і достовірність джерел. Учитель має створювати умови, за яких учень не просто відтворює прочитане, а робить власні висновки, співвідносить інформацію з попереднім досвідом і висловлює аргументовану позицію. У такий спосіб учитель розвиває аналітичне мислення, що є невід'ємним складником навчальної автономії.

Застосування отриманих знань у нових ситуаціях

Як відзначають дослідники, регулярне виконання самостійних завдань також сприяє розвитку в учнів гнучкості мислення, умінню оцінювати наслідки власних дій та приймати обґрунтовані рішення у нестандартних ситуаціях.

До прикладу, Кушнір Л., стверджує, що «учні, виконуючи завдання самостійно, вчаться переносити знання з одного контексту на інший, застосовувати правила у нових умовах і знаходити оптимальні рішення» [21].

Водночас, джерело «Освіта Нова» стверджує, що «самостійна робота дозволяє учням адаптувати отримані знання до різних навчальних та життєвих ситуацій. Це дає можливість не лише закріпити матеріал, а й ефективно використовувати його у практичних завданнях, що підвищує рівень критичного мислення та практичної компетентності» [38].

Не можна недооцінювати роль учителя у процесі формування в учнів уміння застосовувати знання у нових ситуаціях. Саме педагог спрямовує навчальний процес, допомагає учням бачити зв'язок між вивченим матеріалом і його практичним використанням. Учитель створює умови, за яких старшокласники можуть вільно висловлювати свої думки, не боятися помилятися, аналізувати власні результати та знаходити способи їх покращення.

Генерація власних ідей та творчих рішень

Занурення у вивчення навчального матеріалу у рамках здійснення самостійної роботи може стати ефективним інструментом для розвитку творчого мислення та генерації оригінальних ідей» [38].

Так, Сидорук Л. зазначає, що учні, виконуючи самостійні творчі завдання, вчаться шукати нестандартні підходи та пропонувати власні рішення проблем» [39].

Крім того, «самостійна робота надає можливість учневі проявляти ініціативу, експериментувати з різними способами виконання завдань та знаходити оригінальні підходи до вирішення проблем. Це стимулює розвиток уяви, винахідливості та здатності до інноваційного мислення» [38].

Виконуючи таку діяльність, учні старших класів не лише закріплюють навчальний матеріал, а й формують внутрішню мотивацію до навчання, вчаться оцінювати власні ідеї та розвивати креативні підходи у різних навчальних та життєвих ситуаціях.

У цьому контексті важливим завданням учителя іноземної мови є створення творчого середовища, у якому самостійна робота учнів стає простором для самовираження. Педагог спрямовує учнів на пошук нестандартних рішень, підтримує їхні ініціативи, навчає гнучко використовувати мовні засоби для передачі власних ідей.

«Саме вчитель виступає мотиватором, який допомагає старшокласникам усвідомити, що іноземна мова — це не лише предмет для вивчення, а й інструмент творчої діяльності. Через різноманітні форми самостійних завдань (есе, проєкти, мультимедійні презентації, рольові ігри) педагог стимулює розвиток креативності, ініціативності та впевненості у власних силах» [2].

Формування навичок самоконтролю, самооцінювання та рефлексії у процесі самостійної роботи

Формування навичок самоконтролю, самооцінювання та рефлексії є важливим елементом розвитку навчальної автономії учнів старших класів у процесі вивчення іноземної мови. Ці компоненти сприяють «усвідомленому управлінню власною навчальною діяльністю, аналізу результатів роботи та коригуванню індивідуальних стратегій навчання» [50].

Важливу роль у формуванні навичок самоконтролю, самооцінювання та рефлексії відіграє вчитель іноземної мови. Саме педагог допомагає учням

навчитися аналізувати власну діяльність, звертати увагу на помилки та розуміти причини їх появи. Учитель пояснює, як можна самостійно оцінювати свій прогрес і визначати напрямки подальшого розвитку. Поступово така робота вчить старшокласників брати відповідальність за власне навчання, розвиває впевненість і вміння вдосконалюватися без постійного контролю з боку педагога. [37].

Розвиток умінь самоконтролю під час виконання мовленнєвих завдань

Самостійна робота дає змогу учням оцінювати правильність виконання завдань, перевіряти граматику, лексику, вимову та інтонацію. Як зазначається у наукових джерелах, «самостійна діяльність учнів сприяє розвитку вміння аналізувати власні помилки, робити висновки та коригувати власні дії». Це дозволяє школярам «здійснювати контроль за власним навчанням і не лише фіксувати помилки, а й знаходити причини їх виникнення». Таким чином, самоконтроль стає не просто перевіркою виконаного завдання, а «засобом формування критичного ставлення до власної роботи та підвищення рівня усвідомленості навчання» [50].

У цьому процесі важливою є роль учителя, який допомагає учням навчитися перевіряти себе та усвідомлювати власні помилки. Педагог м'яко спрямовує їх, підказує способи самоперевірки й заохочує до самостійного вдосконалення. Це допомагає школярам поступово переходити від зовнішнього контролю до внутрішнього й формує відповідальне ставлення до навчання.

Формування навичок самооцінювання результатів навчальної діяльності

На переконання Ващенко Л., у процесі самостійної роботи учні набувають умінь оцінювати власні досягнення та рівень засвоєння матеріалу. Як підкреслюють дослідники, «учні, які систематично здійснюють самооцінку

власних досягнень, мають вищий рівень усвідомлення своїх навчальних цілей і більш стійку мотивацію до подальшого вдосконалення. Самооцінювання сприяє розвитку вміння «порівнювати власні результати з поставленими цілями, бачити динаміку свого навчання та робити висновки про ефективність обраних способів роботи. Залучення старшокласників до регулярної самооцінки створює передумови для формування відповідального ставлення до навчання та підвищує інтерес до вивчення англійської мови [2].

Рефлексія як засіб підвищення ефективності навчання

Рефлексія є завершальним етапом навчальної діяльності, що передбачає осмислення власного досвіду та результатів. Як стверджує Полулях Т., «у процесі аналізу власної діяльності формується здатність планувати подальші дії, добирати ефективні стратегії навчання. Такі завдання, як ведення мовного портфолію, складання есе про власні досягнення чи щоденників навчання, дозволяють учням усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, розвивати здатність до самокорекції та підвищувати ефективність навчання. Водночас, рефлексія сприяє розвитку внутрішньої мотивації та відповідальності за результати навчальної діяльності» [37].

Таким чином, розвиток навичок самоконтролю, самооцінювання та рефлексії у старшокласників є основою формування автономного, відповідального та мислячого учня. Це не лише забезпечує ефективне опанування іноземної мови, але й формує здатність до самостійного навчання протягом усього життя.

Водночас, незважаючи на численні переваги, самостійна робота має й певні обмеження та недоліки, які варто враховувати під час її організації. По-перше, не всі учні володіють достатнім рівнем самоорганізації, мотивації та навичок планування, щоб ефективно виконувати завдання без постійного контролю з боку вчителя. По-друге, існує ризик формального підходу до виконання завдань, коли основна увага зосереджується на результаті, а не на

процесі навчання. По-третє, через різний рівень підготовки учнів самостійна робота може призводити до збільшення прогалин у знаннях, якщо педагог не забезпечує належного супроводу й зворотного зв'язку.

Крім того, самостійна діяльність потребує доступу до якісних навчальних ресурсів — автентичних текстів, відео, інтерактивних матеріалів, що не завжди є можливим в умовах шкільного середовища. Отже, ефективність самостійної роботи значною мірою залежить від професійної підтримки вчителя, який має допомагати учням у плануванні, перевірці та аналізі результатів їхньої навчальної діяльності.

Таким чином, самостійна робота старшокласників у процесі вивчення іноземної мови відіграє значну роль у формуванні мислення та творчих здібностей. Вона сприяє глибшому засвоєнню іншомовного матеріалу, розвиває здатність аналізувати факти, робити власні висновки, створювати оригінальні ідеї та переносити знання у нові контексти.

Водночас, ефективність самостійної діяльності значною мірою залежить від рівня підготовленості учнів і педагогічного супроводу. За відсутності належної мотивації чи контролю з боку вчителя самостійна робота може втратити навчальну цінність і перетворитися на формальне виконання завдань.

Отже, важливо забезпечити методичну підтримку та якісну організацію цього процесу, щоб потенціал самостійної роботи реалізовувався повною мірою. Саме тоді вона стає дієвим засобом розвитку креативності, самоконтролю та відповідальності за результати навчання — фундаментом для успішної освітньої та особистісної самореалізації.

1.3 Формування навчально-інтелектуальних умінь у процесі самостійного опрацювання іншомовного матеріалу

Ефективність вивчення іноземної мови значною мірою залежить від того, наскільки свідомо та активно учень підходить до процесу навчання. У цьому контексті навчально-інтелектуальні уміння відіграють ключову роль.

Навчально-інтелектуальні уміння охоплюють комплекс когнітивних стратегій і метакогнітивних навичок, які дозволяють учням не лише сприймати іншомовний матеріал (лексику, граматику, фонетику, текст), але й глибоко його осмислювати, аналізувати, систематизувати, запам'ятовувати та ефективно застосовувати на практиці.

Іншими словами, від означених навичок залежить уміння вчитися. Формування та розвиток цих умінь — від логічного мислення та порівняння до критичного аналізу інформації та самоконтролю — є наріжним каменем успішного опанування будь-якої мови.

Сучасна методика (зокрема, у працях О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, С. Ю. Ніколаєвої та ін.) навчання іноземних мов досліджує, як саме ці уміння впливають на якість опрацювання іншомовного матеріалу. «Наприклад, розвинене уміння аналізу дозволяє старшокласнику не просто "прочитати" текст, а визначити головну думку, виокремити ключові слова та зрозуміти логічні зв'язки між частинами висловлювання. У свою чергу, навичка систематизації допомагає ефективно засвоювати нову лексику, групуючи її за смисловими блоками чи асоціаціями, а не механічно заучуючи» [22, с. 129].

Розвиток операцій мислення (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація) при роботі з текстами, вправами, аудіоматеріалами

Оволодіння іноземною мовою у процесі самостійної та індивідуальної навчально-пізнавальної діяльності передбачає активне залучення інтелектуальної діяльності здобувачів освіти, у ході якої відбувається

формування основних операцій мислення — аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та класифікації. Такі процеси не лише сприяють кращому розумінню навчального матеріалу, а й стимулюють розвиток критичного мислення та логічного підходу до лінгвістичних явищ.

Як стверджує Христенко В., «у процесі мислення аналіз і синтез забезпечують розуміння структури об'єкта та виявлення зв'язків між його елементами» [22].

Вивчаючи іншомовний матеріал, учень здійснює подібні операції на рівні мовленнєвих структур: розкладає речення на окремі граматичні компоненти, визначає синтаксичні зв'язки, а потім об'єднує їх у нову цілісну конструкцію.

Дослідниця зауважує, що «розумові дії — це дії з об'єктами, відображеними в образах, уявленнях і поняттях про них. Вони відбуваються подумки за допомогою мовлення» [22]. Це означає, що під час аналізу текстів іноземною мовою учень не лише сприймає інформацію, але й проводить внутрішні розумові операції — розпізнає граматичні ознаки, виділяє головну думку, визначає контекст і логічні зв'язки між частинами висловлювання.

Водночас, Манько А. зазначає, що «оволодіння іншомовним матеріалом вимагає активізації процесів аналітико-синтетичної діяльності, що є основою розвитку пізнавальної активності учнів» Саме через аналітичну діяльність формується здатність бачити структуру мовних одиниць, тоді як синтез дозволяє поєднувати їх у нові комунікативні форми — власні висловлювання, відповіді або письмові тексти» [1, с. 210].

Дослідниця вважає, що важливе місце у навчанні займає також і операція порівняння, оскільки учні мають «здійснювати співвіднесення мовних явищ рідної та іноземної мов, визначаючи схожі та відмінні ознаки у граматиці, лексиці та фонетиці» [1, с. 115].

На переконання вченої, такі зіставлення розвивають метамовну свідомість, допомагають глибше усвідомити закономірності іноземної мови та формують вміння оперувати нею у різних контекстах.

Не менш важливими є абстрагування та узагальнення, які забезпечують перехід від конкретних прикладів до формування загальних правил і закономірностей. «Під час виконання мовних вправ учні вчаться абстрагуватися від окремих випадків, виявляти спільне та робити узагальнення, що дозволяє формувати системне бачення мовного матеріалу» [36]. Саме на цьому етапі учень переходить від механічного запам'ятовування до осмисленого використання знань.

Класифікація ж як операція мислення виявляється під час групування мовних явищ за спільними ознаками — наприклад, розподілу слів за частинами мови, визначення типів речень або часових форм дієслів. «У процесі роботи з іншомовними текстами класифікація стає засобом систематизації знань і розвитку логічного мислення» [49].

Психологи відзначають, що розвиток аналітико-синтетичних операцій сприяє переходу від елементарного сприйняття до усвідомленого засвоєння знань. Це особливо важливо для старших школярів, адже саме в цьому віці формується здатність до довільного аналізу, порівняння і логічного узагальнення інформації.

У навчанні англійської мови це проявляється у здатності розуміти підтекст, помічати лінгвістичні деталі, аналізувати інтонацію в аудіоматеріалах, виділяти ключові слова та логічні акценти. Такі дії, як визначення теми тексту, побудова логічних схем, аналіз граматичних структур чи переклад фраз на основі контексту — є практичним застосуванням операцій мислення у мовній діяльності.

Як зазначається у педагогічних дослідженнях Черкашина С., «оволодіння іноземною мовою відбувається ефективніше тоді, коли учень

активно включається в аналітичну діяльність і свідомо контролює процес розуміння» [47]. Таким чином, розвиток операцій мислення виступає не лише метою, але й умовою успішного засвоєння іншомовного матеріалу.

Формування вміння логічно структурувати мовний матеріал та знаходити міжмовні зв'язки

Як зазначається в одному навчальному ресурсі: «У процесі вивчення іншомовного навчального матеріалу учні повинні навчитися організовувати знання, виділяти основні ідеї та встановлювати логічні зв'язки між частинами тексту» [32].

Ось чому здійснення самостійної чи індивідуальної навчально-пізнавальної діяльності вимагає логічного структурування інформації, що є невід'ємною складовою інтелектуальної діяльності старшокласників, що опановують іноземну мову. Воно передбачає усвідомлення послідовності, системності та взаємозв'язків у мовному матеріалі, що допомагає не лише запам'ятовувати інформацію, а й ефективно її застосовувати у власних висловлюваннях. Учні, які володіють навичками логічного структурування матеріалу, здатні бачити внутрішню організацію тексту: як розвивається думка, як пов'язані між собою абзаци та як побудована аргументація. Це важливо не лише під час аналізу готових текстів, але й при створенні власних усних та письмових висловлювань. Логічна послідовність допомагає учням «будувати мовлення структуровано, уникати повторів і передавати точний зміст» [32].

Порівняння сприяє розвитку аналітичного мислення, допомагає виділяти важливі закономірності і уникати помилок при перекладі чи використанні мовних конструкцій. Особливе значення має встановлення міжмовних зв'язків, тобто порівняння мовних явищ рідної та іноземної мов.

Готуючи учнів до здійснення самостійної роботи над тим чи іншим завданням, «важливо навчити учнів знаходити спільні закономірності у

граматиці та лексиці різних мов, що дозволяє краще засвоювати іноземну мову та розвиває міжмовну компетентність» [32].

Водночас, Ізеринська Н. наголошує на важливості логічної організації інформації, стверджуючи, що «учні повинні навчитися організовувати матеріал логічно, виділяти основні ідеї та встановлювати чіткі зв'язки між реченнями й абзацами. Це допомагає як у розумінні тексту, так і в його відтворенні» [17].

Крім того, логічна структура сприяє ефективній роботі з аудіо- та відеоматеріалами. Учні навчаються самостійно виділяти ключові слова, розуміти послідовність подій, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, що підвищує рівень розуміння та формує навички слухання та говоріння. Вони також можуть створювати схеми, таблиці та конспекти, що допомагає систематизувати інформацію та краще запам'ятовувати граматичні та лексичні структури.

Під час роботи з міжмовними порівняннями старшокласники вчаться помічати відмінності і подібності у синтаксисі, лексичних одиницях та семантиці, що сприяє розвитку когнітивної гнучкості.

Розвиток здатності критично оцінювати інформацію, робити висновки та переносити знання у нові мовні ситуації

Для успішної інтеграції в сучасне суспільство учням старших класів необхідно вміти критично осмислювати обставини, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення. Як зазначається у фаховій літературі, «людиною, здатною мислити критично, складно маніпулювати; зіставляючи інформацію, отриману з різних джерел, вона формує картину світу на підставі власної системи поглядів» [9].

Критичне мислення забезпечує здатність застосовувати отримані знання у нових, нестандартних ситуаціях і є необхідною умовою для дослідницької, пізнавальної та комунікативної діяльності школярів.

Вивчення англійської мови відіграє важливу роль у розвитку критичного мислення, оскільки передбачає постійне осмислення, порівняння та інтерпретацію інформації, що подається в іншомовному контексті. «Основною метою розвитку критичного мислення підлітків є розширення розумових компетенцій для ефективного вирішення соціальних, навчальних і практичних проблем» [9].

Завдяки роботі з автентичними текстами, інтерактивними вправами та комунікативними завданнями учні навчаються не лише сприймати, а й оцінювати інформацію, робити самостійні висновки та переносити знання у нові мовні ситуації — під час дискусій, проєктної діяльності чи творчих завдань.

Як підкреслює Черевата О., «технологія розвитку критичного мислення на уроках англійської мови передбачає три стадії: стадію виклику, метою якої є актуалізація попереднього досвіду, розвиток інтересу та мотивації до навчання; стадію осмислення, коли учні отримують нову інформацію, співвідносять її з відомими знаннями, формують власні висновки; стадію рефлексії, що спрямована на узагальнення, запам'ятовування та формування особистісного ставлення до проблеми» [9].

Такі етапи сприяють не лише засвоєнню мовного матеріалу, а й формуванню самостійності мислення та навичок самоаналізу. Критичне мислення стає інструментом осмислення та трансформації знань, що дозволяє учням ефективно застосовувати іноземну мову як засіб комунікації, пізнання й самовираження. Водночас розвиток критичного мислення у процесі здійснення самостійної навчально-пізнавальної діяльності з метою вивчення англійської мови сприяє усвідомленому засвоєнню матеріалу, підвищує

мотивацію до навчання, а також формує здатність до самостійного прийняття рішень і перенесення знань у нові ситуації, що є ключовими якостями сучасного учня старших класів.

Стимулювання саморозвитку та самовдосконалення

Активна діяльність учнів у процесі вивчення іноземних мов, зокрема англійської, є важливим чинником формування внутрішньої мотивації та запуску процесів саморозвитку. Як зазначається у фахових матеріалах, «мотивація є засобом оптимізації процесу вивчення іноземної мови, спрямованим на залучення учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності» [19].

Такий підхід передбачає не лише засвоєння мовного матеріалу, а й розвиток у школярів прагнення до пізнання, самостійного пошуку інформації та вдосконалення власних мовленнєвих умінь.

Сучасна методика навчання іноземних мов розглядає кожного як особистість, що інтенсивно розвивається в процесі навчальної діяльності». Саме такий гуманістичний підхід забезпечує створення умов, за яких здобувач освіти вчиться виявляти ініціативу, приймати рішення, нести відповідальність за результат своєї праці під час опанування англійської мови. В основі цієї системи лежить принцип стимулювання, коли «вчитель застосовує своє основне педагогічне мистецтво — це вміння спонукати, а не примушувати» [23].

Організовуючи самостійну та індивідуальну навчально-пізнавальну діяльність своїх учнів вчитель іноземної мови дбає про наявність позитивної атмосфери для здійснення означеної діяльності

На переконання Климчук Н., «саме емоційно-позитивне підкріплення під час уроків англійської мови сприяє формуванню внутрішніх мотивів до

навчання, що поступово переростають у самотивацію — здатність до самостійної організації власної пізнавальної діяльності.

Під час вивчення іноземних мов це проявляється у прагненні учнів самостійно вдосконалювати вимову, збільшувати словниковий запас, розвивати комунікативні навички. Таким чином, формується органічний зв'язок між інтересом і обов'язком, що стає потужним механізмом особистісного та мовного зростання.

Кінцевою метою імплементації самостійної та індивідуальних форм роботи є самореалізація здобувача освіти, коли учень здатен не лише виконувати навчальні завдання, а й самостійно ставити перед собою нові цілі, шукати шляхи їх досягнення і відчувати задоволення від процесу пізнання. Як стверджує Климчук Н., «активна навчально-пізнавальна діяльність, підтримана позитивною мотивацією, перетворює учня з об'єкта впливу педагогів на суб'єкт особистого розвитку» [23]. А вдало організована самостійна та індивідуальна робота забезпечує гармонійне поєднання навчання, самовдосконалення та формування комунікативної компетентності у процесі вивчення англійської мови.

Таким чином, як натхненник та організатор самостійної навчально-пізнавальної діяльності своїх учнів, вчитель іноземної мови приділяє значну увагу на формування навчально-інтелектуальних умінь власних учнів у процесі самостійного опрацювання іншомовного матеріалу, беручи до уваги той факт, що здобувач освіти, перш за все, є індивідуальністю, яка може і повинна застосовувати власні індивідуальні зусилля для опанування іноземної мови.

Висновки до Розділу 1

У першому розділі здійснено теоретичний аналіз сутності та значення самостійної роботи у навчальному процесі старшої школи. Встановлено, що

самостійна робота є ключовою формою навчально-пізнавальної діяльності, яка виконується учнями за завданням учителя, але під його опосередкованим керівництвом. Проаналізовано підходи вітчизняних науковців (А. Кузьмінський, М. Фіцула, Н. Олійник), які визначають цей вид діяльності як основу для формування навичок самоосвіти та розвитку самостійності особистості. З'ясовано, що ефективність самостійної роботи старшокласників залежить від її систематичності, вмотивованості та практичної спрямованості. Виокремлено основні види (навчально-пізнавальна, професійна) та форми організації самостійної роботи (індивідуальна, групова, парна), які дозволяють диференціювати навчальний процес. Особливу увагу приділено ролі самостійної роботи у формуванні навчально-інтелектуальних умінь: аналізу, синтезу, порівняння та критичного оцінювання інформації. Доведено, що самостійне опрацювання іншомовного матеріалу сприяє розвитку мовної автономії, розширенню словникового запасу, вдосконаленню граматичних навичок та формуванню соціокультурної компетентності,

РОЗДІЛ 2. САМОСТІЙНА РОБОТА СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З МЕТОЮ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1. Практичні аспекти організації самостійної роботи з іноземної мови у рамках проблемно-пошукової та проєктної діяльності

В рамках освітніх змін, що відбуваються в освіті загалом, і в навчанні іноземних мов зокрема, сьогодні особлива увага звертається на компетентнісний підхід до навчання, коли акцент спрямовується на формування ключових компетентностей та навичок учнів (комунікативність, критичне мислення, робота в команді тощо). Водночас, особливої ваги набирає діяльнісне навчання, інтегровані уроки, ігрові методи, групова робота, проєктна діяльність. Означені тенденції стосуються і самостійної та індивідуальної роботи.

Як зазначає Міняйло Я., діяльнісний підхід до навчання полягає у тому, що «у процесі виконання самостійних завдань учень переходить від ролі виконавця до активного суб'єкта навчальної діяльності, набуваючи досвіду пошукової та творчої роботи» [45].

Організація самостійної роботи старшокласників під час вивчення іноземної мови є важливою складовою формування навчальної автономії, творчого мислення та практичних мовленнєвих умінь учнів.

Як зазначає Гулич М., «самостійна робота учнів – це не лише інструмент засвоєння знань, а й засіб розвитку критичного мислення, самоорганізації, планування й оцінювання власних результатів. Вона допомагає учням вийти за межі репродуктивного навчання, зробити навчальний процес більш усвідомленим і результативним» [13].

Ефективна організація самостійної роботи з іноземної мови передбачає використання проблемно-пошукових, творчо-перетворювальних, проєктних методів, та інших, що сприяють всебічному розвитку мовної, комунікативної та соціокультурної компетентностей здобувачів освіти.

Проблемно-пошукові методи організації самостійної роботи з метою підвищення рівня володіння іноземною мовою.

Сучасна методика навчання іноземних мов розглядає проблемно-пошуковий підхід до навчання як такий, що орієнтується на активізацію розумової діяльності учнів через створення навчальних ситуацій, які потребують самостійного розв'язання.

Зокрема, Бойко О. зазначає, що «особливість проблемного навчання полягає у тому, що на початковій стадії учні не мають готової теорії чи сформованого бачення проблеми. У процесі навчально-пізнавальної діяльності учні прагнуть створити конкретний продукт чи прийти до правильного рішення [33].

У процесі вивчення англійської мови це може реалізовуватись через різноманітні види завдань: аналіз текстів з відкритими питаннями, порівняння граматичних явищ, створення власних прикладів використання лексики, переклад із подальшим коментуванням семантичних відтінків.

Такі завдання спонукають до мислення, аргументації, аналізу й узагальнення. «Проблемно-пошукова діяльність стимулює розвиток інтелектуальних здібностей, уміння аналізувати, робити висновки та застосовувати знання в нових ситуаціях. Вона сприяє розвитку аналітичного та критичного мислення, необхідних для глибшого розуміння мови як інструмента комунікації» [33].

Крім того, проблемно-пошуковий метод формує у старшокласників уміння працювати з автентичними джерелами – статтями, інтерв'ю,

подкастами, літературними текстами. Це сприяє не лише мовному розвитку, а й формуванню культурної свідомості, що особливо важливо для міжкультурного спілкування.

Творчо-перетворювальна діяльність як засіб розвитку мислення і самостійності

Творчо-перетворювальна діяльність є логічним продовженням проблемно-пошукового підходу й передбачає активне використання набутих знань у нових умовах.

У процесі вивчення англійської мови такі завдання можуть мати різноманітний характер: написання есе, створення власних історій або блогів, переклад поезії, інсценування діалогів, підготовка творчих презентацій про культуру англomовних країн. Головною метою є не лише демонстрація знань, а й уміння творчо застосувати їх у мовленні.

Наприклад, учні можуть створювати рекламний проєкт англійською мовою, вигадувати сценарій короткометражного фільму або розробляти інтерактивну вікторину для однолітків. Така діяльність дає змогу інтегрувати мовні, когнітивні та соціальні навички, а також формує відповідальність за власний результат.

«Самостійне творче завдання допомагає учням розвивати інтелектуальну активність, уяву, мовну гнучкість і вміння висловлювати власну думку іншою мовою» [45].

«Творчі завдання дозволяють учням не просто відтворювати матеріал, а самостійно моделювати мовні ситуації, шукати нестандартні рішення та висловлювати оригінальні ідеї» [45]. Завдяки цьому формується інтерес до предмета, зростає впевненість у власних силах, розвивається критичне й образне мислення. Учитель при цьому виконує роль наставника і фасилітатора,

який допомагає учням спрямовувати пізнавальну діяльність і підтримує їх у творчих пошуках.

Проектна діяльність як інтегрована форма самостійного навчання

Метод проєктів поєднує дослідницьку, пізнавальну й практичну активність учнів, спрямовану на досягнення конкретного результату. «Метод проєктів – це ефективна технологія вивчення іноземної мови, орієнтована на розвиток самостійності, відповідальності та комунікативної компетентності» [34].

Проектна робота дає змогу інтегрувати знання з різних предметів, розвиває навички співпраці, планування, пошуку й критичного відбору інформації. Учні можуть працювати над груповими або індивідуальними проєктами – створювати відеоролики, подкасти, соціальні ініціативи, презентації чи тематичні вебсторінки англійською мовою. Під час виконання таких завдань учні вчаться використовувати іноземну мову як інструмент реального спілкування, що робить навчання змістовнішим і ближчим до реальних життєвих ситуацій.

Як зазначається у методичних рекомендаціях Дешко Н., «проектна діяльність формує відповідальність, розвиває здатність працювати в команді, а також стимулює самостійне мислення і пізнавальну активність» [35].

Проекти можуть бути короткотерміновими (підготовка постера, доповіді, колажу) або довготривалими (створення шкільного електронного журналу англійською мовою, дослідницький проєкт на тему екології чи міжкультурних комунікацій).

У процесі такої діяльності формуються не лише лінгвістичні, а й соціальні та цифрові компетентності, необхідні сучасному учневі.

Як стверджує Дитюк О., «самостійна робота в межах проєктної діяльності дає можливість учням застосовувати знання у практичних умовах,

розвивати креативність, уміння планувати власну роботу і відповідально ставитися до спільного результату» [34].

Ефективна організація самостійної роботи неможлива без елементів навчання у співпраці, яке сприяє розвитку комунікативних і соціальних навичок. «Робота в парах і групах стимулює взаємну підтримку, відповідальність та активну участь кожного учня у навчальному процесі» [45].

Під час виконання спільних завдань учні мають можливість обмінюватися ідеями, ставити запитання, шукати спільні рішення англійською мовою, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу. Співпраця формує навички дискусії, аргументації, толерантності до різних точок зору, а також розвиває впевненість у міжособистісному спілкуванні.

Особливої уваги заслуговує принцип варіативності, який передбачає можливість учня самостійно обирати форми, темп і засоби виконання завдань. «Варіативна самостійна робота стимулює розвиток ініціативи, формує відповідальність і підвищує мотивацію до навчання» [45]. Це дозволяє адаптувати процес навчання до індивідуальних особливостей учня, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу та сприяє формуванню навчальної автономії.

Комунікативно-інтерактивні методи організації самостійної роботи

Комунікативно-інтерактивні методи базуються на ідеї активного спілкування учнів між собою та з викладачем у процесі опанування іноземної мови. «Сутність інтерактивного навчання полягає у створенні таких умов, за яких навчальний процес відбувається через постійну взаємодію учнів, спільне розв'язання завдань і колективний пошук істини» [8].

Специфікою застосування інтерактивного навчання в рамках самостійної роботи є те, що учасниками соціальної взаємодії є учні, які

здійснюють іншомовну комунікацію у рамках виконання того чи іншого завдання індивідуальної та самостійної роботи

Такі методи сприяють розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та самостійності, оскільки учень виступає не пасивним споживачем знань, а їхнім активним творцем.

У рамках самостійної роботи комунікативно-інтерактивний підхід може реалізовуватися через участь у мовних дебатах та онлайн-дискусіях. Вони допомагають учням формувати вміння спілкуватися в реальних життєвих ситуаціях, розвивають спонтанність мовлення та вміння аргументовано висловлювати власну позицію.

Як зазначається у дослідженні Яценко Н., «інтерактивні форми роботи стимулюють пізнавальний інтерес, формують почуття партнерства, підвищують самооцінку та внутрішню мотивацію до вивчення іноземної мови» [8].

Інтерактивні методи також ефективні при підготовці до проєктної діяльності: вони забезпечують командну взаємодію, розвивають лідерські якості та навички співпраці, необхідні для майбутньої професійної діяльності. Таким чином, комунікативно-інтерактивний підхід є дієвим інструментом формування іншомовної компетентності й автономного мислення учнів.

Однією з найефективніших форм організації самостійної роботи є диференційоване навчання, оскільки воно враховує індивідуальні особливості, здібності, рівень підготовки та темп навчання кожного учня.

Як зазначають Гузик М. та Закатова І., «диференційоване навчання – це спеціально організована навчально-пізнавальна діяльність, що враховує вікові та індивідуальні особливості учнів, їхній життєвий досвід і спрямована на оптимальний розвиток особистості» [42].

У контексті вивчення іноземних мов цей підхід дозволяє створити умови для максимально ефективного засвоєння мовного матеріалу та формування іншомовної компетентності.

Під час навчання англійської мови у старших класах диференціація може здійснюватися за кількома напрямками: за рівнем складності завдань, за обсягом матеріалу, за ступенем самостійності виконання. Так, учні з високим рівнем володіння мовою отримують завдання підвищеної складності (створення презентацій, аналітичних есе, участь у дебатах англійською мовою), тоді як учням із середнім або нижчим рівнем пропонуються посилені вправи, спрямовані на закріплення базових знань – наприклад, складання коротких діалогів чи переклад текстів за зразком.

Ефективною формою є робота в диференційованих групах. Такі групи можуть бути гомогенними (однорідними) або гетерогенними (змішаними). Як зазначає Закатова І., «найпродуктивнішою для взаємонавчання є змішана група, у якій учні з різним рівнем підготовки мають змогу співпрацювати, допомагати один одному та вдосконалювати комунікативні навички» [42].

У процесі виконання завдань англійською мовою учні взаємодіють у парах або мікрогрупах, що сприяє розвитку навичок командної роботи, критичного мислення та відповідальності за результат.

Важливо, щоб учитель ретельно готував диференційовані завдання, враховуючи як навчальні можливості, так і психологічні особливості учнів.

Наприклад, під час опрацювання тої чи іншої теми учням можна запропонувати завдання різного рівня:

для сильніших – створити відеопроєкт англійською мовою

для середніх – написати коротке есе

для початківців – скласти діалог по темі

Таким чином, кожен учень отримує можливість працювати на власному рівні, поступово просуваючись до складніших форм мовної діяльності. Це не

лише підвищує успішність, а й формує мотивацію до самонавчання, оскільки учні бачать власний поступ і досягають реальних результатів.

На переконання М. Гузик, «застосування диференційованого підходу також сприяє розвитку самоконтролю та самооцінювання, адже учні вчаться самостійно визначати рівень своїх досягнень і планувати подальші кроки. Диференціація створює умови для оптимального розвитку кожного учня, формує його пізнавальну активність, ініціативність і відповідальність за результати власного навчання» [42].

Диференційоване навчання у процесі застосування самостійних форм роботи є ефективним засобом розвитку індивідуальних освітніх траєкторій старшокласників, сприяє формуванню їхньої навчальної автономії, комунікативної компетентності та здатності до самостійного, усвідомленого навчання. Водночас, самостійна діяльність формує в учнів здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати та застосовувати знання в нових умовах, що є основою освітньої автономії.

Таким чином, проблемно-пошукова та проєктна діяльність є ефективним засобом для імплементації самостійної та індивідуальної роботи у процес вивчення іноземної мови. Усвідомлення вчителем іноземної мови практичних аспектів організації означених видів навчально-пізнавальної діяльності сприятиме його роботі зі здобувачами освіти у процесі вивчення іноземної мови.

Врахування педагогом переваг та недоліків проблемно-пошукової та проєктної діяльності допоможе йому як фахівцеві організувати навчальний процес у правильному руслі, що, у свою чергу, сприятиме формуванню та розвитку комунікативної компетентності його учнів.

2.2. Реалізація сучасних інформаційних технологій в організації самостійної роботи учнів старших класів загальноосвітньої школи

Використання сучасних технологій для підвищення ефективності самостійної роботи

У реаліях цифрової трансформації освіти використання сучасних технологій стало органічною частиною навчального процесу та важливим чинником розвитку самостійності учнів старших класів. Онлайн-платформи та електронні ресурси створюють умови для індивідуалізації навчання, сприяють розвитку мислення, творчості та комунікативних умінь. Інтеграція цифрових інструментів під час вивчення іноземної мови робить освітній процес більш гнучким, захопливим і результативним, надаючи учням можливість не лише засвоювати мовний матеріал, а й формувати навички планування, аналізу та самооцінки власних досягнень.

Цифрові освітні ресурси та платформи

Як зазначає Олійник Т., сучасні цифрові інструменти стали потужним засобом підтримки самостійної роботи з англійської мови. Вчена стверджує, що «сучасні онлайн-ресурси, такі як Duolingo, Lingva.Skills, Quizlet, Kahoot!, LearningApps, BBC Learning English та Padlet, надають учням можливість самостійно вивчати англійську мову в інтерактивному та гейміфікованому форматі». Завдяки цим платформам учні можуть «розвивати лексичні, граматичні, аудіальні та писемні навички через вікторини, інтерактивні вправи, онлайн-симуляції та відеоуроки» [18].

Сучасна методика навчання іноземних мов вважає, що такий підхід не лише урізноманітнює навчальний процес, але й стимулює пізнавальну активність і мотивацію до самостійного опрацювання матеріалу. До прикладу, Duolingo пропонує короткі уроки англійської мови в ігровій формі, що дозволяє учням ефективно засвоювати матеріал за допомогою гейміфікації», тоді як «Lingva.Skills, український проект для онлайн-вивчення англійської

мови, пропонує уроки з граматичними конструкціями, що супроводжуються прикладами, малюнками та професійним озвучуванням, що сприяє інтуїтивному засвоєнню мови» [18, 26].

На переконання Малахової Л., платформа Quizlet є сучасним і зручним інструментом для опанування нової лексики, який поєднує навчання та гру. Науковиця підкреслює, що «використання віртуальних карток підвищує мотивацію школярів, адже вони можуть працювати зі смартфоном, слухати правильну вимову слів, переглядати ілюстрації й повторювати лексику в інтерактивній формі. За словами Малахової, важливою перевагою цього ресурсу є можливість створювати власні набори карток відповідно до теми або рівня учнів, що забезпечує точність і гнучкість навчання. У програмі «на кожній картці передбачено озвучення носієм мови, що допомагає сформувати правильну вимову й покращує сприйняття англійської на слух» [31].

Крім того, Quizlet пропонує кілька навчальних режимів – від візуального повторення до тестів і міні-ігор, що стимулюють інтерес і сприяють кращому запам'ятовуванню. Учні можуть «перевіряти власні знання, виконуючи інтерактивні завдання, брати участь у змаганнях та отримувати миттєвий результат. Така форма роботи розвиває самостійність, самоконтроль і навички самооцінювання, роблячи процес вивчення англійської мови більш динамічним і захопливим» [31].

Використання інноваційних онлайн-завдань як засобу підвищення мотивації до самостійного навчання

Як зазначає Сироткіна В., сучасна методика навчання англійської мови потребує переосмислення підходів до домашніх завдань. Вона наголошує, що ефективна позааудиторна діяльність має бути «зрозумілою, цілеспрямованою, практичною й водночас захопливою», оскільки саме такі завдання створюють «реальний зв'язок між навчанням і життєвими ситуаціями» та формують стійку внутрішню мотивацію учнів.

Дослідниця підкреслює, що сучасне домашнє завдання перетворюється на «творчий процес, який поєднує навчання, самоорганізацію та креативність». Такий формат сприяє залученню школярів до активної пізнавальної діяльності, допомагає їм самостійно планувати власну роботу, визначати цілі та оцінювати результати. Серед найефективніших цифрових форматів методист називає різноманітні інтерактивні завдання, які поєднують навчання з творчістю та ігровими елементами.

Наприклад, у завданні «Фотополювання» учні фотографують предмети, назви яких англійською вони не знають, і створюють власний тематичний словничок. Формат «Зірка TikTok» передбачає створення коротких відео англійською мовою, що допомагає вдосконалити вимову, інтонацію й слухове сприйняття. Завдання «Майстер-шеф» орієнтоване на кулінарні проєкти, у межах яких учні описують рецепти англійською мовою або створюють відеоінструкції. У вправі «Вчитель на 5 хвилин» школяр виступає в ролі викладача, готуючи міні-урок для однокласників. Також ефективними є завдання «Фільми та серіали», що передбачають перегляд відеоматеріалів із подальшим аналізом лексики та граматики, а також практичні вправи на кшталт «Ревізора», «Онлайн-огляду товару» чи «Зіпсованого телефону», які розвивають мовленнєві, письмові та комунікативні навички.

За словами дослідниці, «подібні завдання допомагають учням поєднувати навчання із задоволенням і роблять процес вивчення англійської динамічним і мотивованим». Особливістю такого підходу є органічне поєднання навчання з цифровим дозвіллям: використання соціальних мереж, смартфонів і платформ перетворює рутину на творчість. Інтерактивні онлайн-завдання, не лише розвивають креативність і критичне мислення, а й сприяють формуванню навчальної автономії – здатності учня самостійно організовувати процес навчання, контролювати результати та вдосконалювати власні стратегії [15].

Соціальні мережі та інтерактивні інструменти для спілкування

Одним із важливих напрямів цифровізації навчального процесу є інтеграція соціальних медіа та онлайн-платформ у структуру самостійної роботи. «Використання соціальних медіа та інтерактивних інструментів, таких як Padlet, дозволяє учням створювати спільні проекти, обмінюватися ідеями та взаємодіяти з однолітками» [18]. Такі інструменти стимулюють комунікативну активність, формують здатність до співпраці та розвивають креативність.

Сучасні соціальні платформи – від Padlet, Google Classroom до Discord, Telegram-каналів – дедалі частіше використовуються в освітньому контексті як простір для неформального навчання. У межах таких середовищ учні можуть створювати дописи, коментувати роботи однокласників, обмінюватися файлами, брати участь в онлайн-дискусіях чи дебатах англійською мовою. Це не лише активізує мовленнєву діяльність, а й формує навички цифрової комунікації – однієї з ключових компетентностей XXI століття.

Особливу роль у цьому відіграють інтерактивні сервіси колективної творчості – Jamboard, Canva, Miro, Padlet. Вони дозволяють учням спільно створювати візуальні мапи, лексичні таблиці, інфографіку, колажі або тематичні плакати, які можна презентувати класу або обговорювати в онлайн-форматі. Подібні інструменти розвивають навички взаємодії, планування, критичного мислення й дають змогу кожному учню проявити себе, навіть якщо він менш активний під час традиційного уроку.

«Інтерактивні онлайн-ресурси також дозволяють учням брати участь у веб-квестах, адаптивному навчанні та індивідуалізованих маршрутах, що підвищує їхню автономність і мотивацію. Завдяки цьому учні поступово переходять від ролі пасивних виконавців до ролі співавторів освітнього процесу – вони не просто виконують завдання, а шукають інформацію, обирають шляхи її подання, аналізують і презентують результати власної роботи» [18].

Соціальні мережі також сприяють розвитку міжкультурної компетентності: учні можуть спілкуватися з ровесниками з інших країн, брати участь у міжнародних онлайн-проектах, обговорювати актуальні теми, ділитися власними поглядами. Такі форми діяльності не лише вдосконалюють знання мови, а й формують толерантність, відкритість і розуміння культурних відмінностей.

До того ж, інтеграція соціальних медіа у процес самостійної роботи дозволяє педагогу забезпечити постійний зворотний зв'язок: учитель може відстежувати виконання завдань, коментувати роботи, надсилати рекомендації чи додаткові ресурси. Це створює атмосферу підтримки, у якій учень почувається впевненіше й усвідомлює власний поступ.

У багатьох школах активно впроваджуються групові чати або освітні блоги, де старшокласники діляться враженнями від прочитаних текстів, публікують власні есе чи рецензії англійською, а однокласники залишають коментарі. Такі формати є ефективною альтернативою традиційним формам контролю, адже поєднують навчання, творчість і соціальну взаємодію.

Ващенко Л. вважає, що це відповідає сучасній концепції освіти, де ключову роль відіграє активна пізнавальна діяльність і здатність учня самостійно шукати, осмислювати та застосовувати знання [2, с.106]. У цифровому середовищі самостійна робота перестає бути ізольованою – вона стає спільним процесом, у якому учні навчаються через спілкування, співпрацю та обмін досвідом.

Створення мультимедійних проектів та презентацій

На переконання Полулях Т., важливою формою використання сучасних технологій є створення мультимедійних проектів і презентацій, які поєднують візуальні, текстові та аудіальні елементи. «Створення мультимедійних проектів та презентацій за допомогою таких інструментів, як PowerPoint,

Canva, Prezi та інших, дозволяє учням застосовувати отримані знання у нових ситуаціях» [43].

Такі завдання формують у старшокласників навички самопрезентації, логічного викладу думок, розвитку творчого мислення та аналітичних здібностей. Як зазначається, «мультимедійні проекти дозволяють учням інтегрувати різні види мовленнєвої діяльності, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу» [43].

Проектна робота в мультимедійному форматі вимагає від учня не лише лінгвістичної, а й візуальної грамотності. Школярі вчаться синтезувати складну інформацію, обирати найбільш ефективні візуальні образи та формулювати ключові меседжі, що є навичками, необхідними для сучасної комунікації. Створення презентації, наприклад, про культурні особливості англomовних країн, змушує учня проводити глибокий міжкультурний аналіз, структурувати отримані дані, а потім переконливо представити їх аудиторії, використовуючи іноземну мову як інструмент аргументації. Таким чином, мультимедіа трансформує пасивне сприйняття знань у активну творчу діяльність.

Використання онлайн-словників та корпусних інструментів для самостійної роботи з текстом

Ще одна важлива річ у самостійній роботі з технологіями – це вміння посправжньому глибоко працювати зі словами й текстами. Якщо платформи на кшталт Duolingo чи Quizlet чудово підходять для первинного засвоєння лексики, то для її поглибленого аналізу та правильного використання необхідні більш фахові інструменти.

Тут на перший план виходять сучасні онлайн-словники, такі як Cambridge Dictionary або Longman, які, на відміну від звичайних перекладачів, є справжніми інструментами для самостійного навчання. Учень може не лише перевірити значення слова, а й порівняти вимову у британському та

американському варіантах, переглянути приклади його вживання в реальних реченнях, вивчити сталі вирази, ідіоми та фразові дієслова, пов'язані з цим словом, а також зрозуміти відтінки значення й рівень формальності. Завдяки цьому словник стає не просто довідником, а справжньою лабораторією мови, де учень самотійно досліджує лексику з усіх боків.

Ще одним кроком до повної автономії учня є використання інструментів для перевірки контексту. Саме для вирішення цієї проблеми існують такі інструменти, як YouGlish. Він дозволяє знайти будь-яке слово чи фразу у тисячах відео на YouTube і почути, як його вимовляють носії в реальному контексті.

Застосування технологій для автентичного мовного занурення та розвитку критичної медіаграмотності

Особливе місце у контексті самотійної роботи посідає використання технологій для максимально автентичного мовного занурення, яке імітує реальне спілкування та використання мови в інформаційному просторі. Йдеться про цілеспрямовану роботу з оригінальними, неадаптованими джерелами.

Сучасні учні мають прямий доступ до глобального контенту: англомовних новинних порталів, наукових блогів, TED Talks, подкастів та професійних вебінарів. Самостійна робота, спроектована вчителем, може включати завдання на кшталт «Зроби огляд останнього епізоду наукового подкасту» або «Проаналізуй три різні статті щодо кліматичних змін, написані у США, Великій Британії та Австралії». Такі завдання вимагають від старшокласника не лише розуміння лексики, а й розвитку критичного мислення, вміння порівнювати культурні та стилістичні відмінності, а також навичок медіаграмотності.

Крім того, стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) відкрив нові горизонти для індивідуальної практики мовлення. Інструменти, побудовані на

основі великих мовних моделей (LLM), дозволяють учням самостійно ініціювати розмовну практику на будь-яку тему, отримувати миттєвий зворотний зв'язок щодо граматики та лексики, а також тренувати вимову, імітуючи діалог із носієм мови. III-репетитори, інтегровані в мобільні додатки, функціонують як персональний помічник, забезпечуючи конфіденційне середовище для експериментів із мовою, де страх зробити помилку зводиться до мінімуму. Це є новітньою формою самоконтролю, яка замінює або доповнює постійне втручання вчителя.

Ці підходи підтверджують, що технології є не лише засобом доставки контенту, а й потужним каталізатором для трансформації пасивного вивчення мови в активну, дослідницьку та комунікативну діяльність.

Технології як інструмент персоналізації, самооцінювання та зворотного зв'язку

Окрім прямого використання технологій у виконанні завдань, їхня критична роль полягає в оптимізації процесів контролю та оцінювання, що є основою навчальної автономії. Адаптивні навчальні системи та онлайн-тести (Quizlet, Kahoot!) надають учням негайний і об'єктивний зворотний зв'язок, що є потужним механізмом самоконтролю.

Такий миттєвий результат дозволяє учневі не чекати коментарів вчителя, а одразу коригувати власні помилки та відстежувати прогрес.

Більше того, деякі платформи, використовуючи штучний інтелект та алгоритми, здатні автоматично адаптувати складність завдань під індивідуальний рівень учня, забезпечуючи справжню персоналізацію навчального маршруту.

Для вчителя ж цифрові інструменти (наприклад, Google Forms, Classroom) спрощують збір даних про успішність та якість самостійної роботи, дозволяючи зосередитися на наданні якісного, асинхронного та

диференційованого зворотного зв'язку – чи то голосові коментарі до письмової роботи, чи то індивідуальні рекомендації щодо додаткових ресурсів.

Як наслідок, використання сучасних цифрових технологій у процесі самостійної роботи не лише підвищує ефективність навчання, але й сприяє розвитку ключових компетентностей учнів старших класів. «Використання сучасних технологій у самостійній роботі учнів сприяє розвитку їхніх мовленнєвих навичок, критичного мислення, креативності та комунікативних компетентностей» [18].

Отже, самостійна робота учнів старших класів є ключовим чинником формування їхньої навчальної автономії та креативності. Вона сприяє розвитку відповідальності, самоорганізації, навичок самоконтролю та саморефлексії, що забезпечує перехід від зовнішньої до внутрішньої мотивації у навчанні. Завдяки систематичному виконанню самостійних завдань учні розвивають усі види мовленнєвої діяльності, розширюють світогляд і формують соціокультурну компетентність.

Важливою умовою підвищення ефективності самостійної роботи є впровадження сучасних цифрових технологій, які створюють інтерактивне, гнучке та особистісно орієнтоване освітнє середовище. Онлайн-платформи, мультимедійні ресурси та соціальні інструменти не лише підсилюють пізнавальну активність, але й сприяють формуванню навичок критичного мислення, креативності та комунікації.

Таким чином, самостійна робота, інтегрована з інноваційними технологіями, стає основою розвитку компетентного, самостійного та творчо активного учня, здатного до ефективного самонавчання в умовах сучасного інформаційного суспільства.

2.3. Комплекс завдань з самостійної роботи з метою підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу із застосуванням інформаційних технологій

Ефективність вивчення іноземної мови здобувачами освіти значною мірою залежить від вміння учителя іноземної мови застосовувати ефективні методи та підходи до навчання.

Імплементація у навчальний процес у класі та в позаурочний час розмаїття форм самостійної роботи є одним із ефективних методів навчання іноземних мов. Розуміння переваг такого інтегрування у навчальний процес означених форм роботи є ключем до стабільного прогресу учнів на шляху до вдосконалення рівня володіння іноземною мовою.

Водночас, у час всебічного застосування у навчальному процесі інформаційних технологій самостійна робота тих, хто вивчає іноземну мову, найчастіше здійснюється із застосуванням означених технологій.

Беручи до уваги вище згадане, з метою вдосконалення іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу загальноосвітньої середньої школи нами створено комплекс вправ та завдань з англійської мови для самостійної роботи із застосуванням інформаційних технологій.

Метою нашого комплексу завдань для самостійної роботи було поєднання розмаїття проблемних ситуацій, які спонукали учнів до активності, оскільки містили елементи зацікавлення.

Завдання 1.

Your younger brother has started learning English and complains that he cannot remember the names of kitchen items. Your task is to help him learn new words.

Task: Using the “Photo Hunt” method, find and photograph 20 kitchen items. Then, in Canva, create a simple and colorful visual dictionary titled “My Kitchen Vocabulary.” Each page should include a photo, the English word, and an easy

example sentence (e.g., “We use a microwave to heat food quickly.”) The guide must be clear and interesting for a beginner.

Tools: Smartphone, Canva.

Завдання 2.

You purchased a gadget that broke after one week. Your task is to write a formal complaint letter to the store requesting a refund or a replacement.

Task: Write a formal email of complaint in English, describing the issue, requesting a refund or replacement, and keeping a polite, professional tone. Use proper email formatting (subject, greeting, closing).

Tools: Email platform, text editor.

Завдання 3.

Your foreign friend wants to cook a Ukrainian dish but does not understand the recipes.

Task: Create a short step-by-step video tutorial (2–3 minutes) on how to cook “syrynyky” or “deruny.” Speak clearly, use imperative verbs (e.g., Mix, Slice, Fry), and visually show each stage of cooking. The video should be easy for a foreigner to follow.

Tools: Smartphone camera, CapCut.

Завдання 4.

Task: Choose an English song with rich or complex lyrics. Analyze its meaning, explain idioms, slang, and metaphors. Then create a short presentation or interactive poster that explains the song’s message.

Tools: Genius.com, Spotify, Prezi / Canva.

Завдання 5.

You have a test on the topic “Environment and Ecology,” and you need to learn 30 terms. Simply reading them does not help.

Task: Turn the vocabulary list into an interactive Quizlet set. Add a definition, an example sentence, and an image for each term. Then study with “Learn” and “Test” modes until you achieve at least 90%. Share the set with your classmates.

Tools: Quizlet.

Завдання 6.

Task: Choose a popular English-language meme. Research its origin and explain its cultural context. Create a short presentation or video explaining the meme for someone who’s never seen it.

Tools: Canva, CapCut.

Завдання 7.

You see a lot of waste around you (plastic, old clothes) that could be turned into something useful, but people don’t know how to do this or don’t see the value in it.

Task: Develop a simple eco-startup idea based on upcycling (e.g., creating shopping bags from old jeans, organizers from plastic bottles). Create a 90-second "elevator pitch" video. In your pitch, you must clearly explain: 1) The problem (too much waste). 2) Your solution (the product). 3) Who your target audience is. Your goal is to convince your classmates that your idea is valuable and worth supporting.

Tools: Smartphone, Canva, CapCut.

Завдання 8.

Task: Spend 24 hours without using social media. During this time, write a short English diary entry describing your thoughts, feelings, and what you did instead. Reflect on how it affected your mood and productivity.

Tools: Any text editor or paper notebook.

Завдання 9.

Task: Choose a popular health myth (e.g., “You must drink 8 glasses of water a day.”). Research it using reliable English-language sources like WebMD or Healthline, and write a short informative post disproving it with facts.

Tools: Google Search, Google Docs.

Завдання 10.

An exchange student will soon arrive at your school. Your class has been assigned to plan the perfect “Welcome Day” to introduce him or her to the city and the local culture.

Task: In a group of 3-4, create a one-day schedule for the exchange student. Use a shared Miro or Jamboard for brainstorming. Your final plan in Google Docs must include a timeline, locations, activities, and a brief explanation in English of why each activity was chosen.

Tools: Miro/Jamboard, Google Docs, Google Maps.

Найвищим проявом активного підходу до вивчення іноземної мови в процесі здійснення самостійної навчально-пізнавальної діяльності є виконання творчих завдань.

У процесі впровадження нашого комплексу завдань для самостійної роботи творчого підходу вимагало виконання учнями творчих самостійних проєктів. Це, зокрема, передбачало формування вмінь переносити набуті навички за нестандартних умов, застосовувати їх у нетипових обставинах, в уявних, умовно-реальних і природних ситуаціях, яких вимагав той чи інший проєкт.

У процесі роботи учень переходив від ролі виконавця інструкцій до самостійного формулювання проблеми й пошуку шляхів її розв’язання. Самостійна та індивідуальна діяльність кожного учня виступала не лише

засобом засвоєння знань, а й потужним чинником формування внутрішньої мотивації, перетворюючи навчання на процес саморозвитку і самореалізації кожного учня.

Проект 1. “Green School”

Problem: Your school does not have a well-developed culture of waste sorting and ecological awareness. Many students do not understand the importance of this issue or do not know where to start.

Solution: Develop and launch an informational campaign to raise eco-awareness at school.

Stages of work:

Research: Conduct a small study at school (for example, an anonymous Google Forms survey) to find out students’ real level of awareness.

Planning: Based on the data, develop a campaign strategy: define key messages, the target audience (younger/older students), and communication channels (posters, social media, presentations).

Creation: Create visual materials in English: informational posters in Canva, short videos for the school’s Instagram page, and articles for the website.

Presentation: Prepare a final 5-minute presentation for the school administration, explaining the importance of the problem and presenting your action plan.

Final product: A package of campaign materials and the final presentation.

Tools: Google Forms, Canva, Instagram.

Проект 2. “Micro-Teaching Challenge”

Problem: We remember material best when we can explain it to others. But complex grammar topics are often difficult to understand the first time, so it’s important to learn how to explain them simply and clearly.

Solution: Create a series of 5–7 short educational videos for younger students.

Stages of work:

Topic Selection: Each student chooses a difficult but essential topic (e.g., “Present Perfect,” “Gerunds,” “Use of Articles”).

Creation: Create a very simple and understandable explanation of the topic: 1–2 rules, 3–4 examples.

Video Production: Record a 5-minute video using a Miro board, screen presentation, or animation.

Final product: A series of short educational videos that teachers can use.

Tools: Screen recording, Miro, Canva.

Проект 3. “Travel Guide”

Problem: Foreigners often have a limited understanding of Ukraine, its culture, and tourist locations.

Solution: Create a multimedia English-language guide for tourists that presents interesting places in your region or city.

Stages of work:

Research: Collect information about 3–5 places worth visiting (history, facts, interesting details).

Design: Create a digital brochure or website guide in English.

Media Integration: Add photos, videos, short descriptions, and useful phrases for tourists (“How to get there,” “What to try,” “Fun facts”).

Presentation: Present your project in English to the class.

Final product: A digital travel booklet about Ukraine.

Tools: Canva, Google Maps.

Проект 4. “Safe Online”

Problem: Students often do not think about safe and responsible internet use.

Solution: Develop a mini-campaign on internet safety for schoolchildren.

Stages of work:

Research: Collect basic rules for safe online use (cyberattacks, phishing, personal data).

Content Creation: Create an infographic, a series of posts, or a short video in English.

Promotion: Share the materials through school chats, social media, or information boards.

Reflection: Write a short message in English explaining why digital literacy is important.

Final product: Infographics and posters with safety tips in English.

Tools: Canva, Google Docs, Instagram / Facebook.

Проект 5. “Global Issues”

Problem: Many high-school students read about global issues but rarely express their own viewpoint in English.

Solution: Record a short video (2–3 minutes) sharing your thoughts on one global issue — climate change, gender equality, education, peace, etc.

Stages of work:

Choose a Topic: Select one relevant global issue.

Create a Script: Write a short speech in English presenting your personal position and arguments.

Content Creation: Record the video with clear pronunciation, using real-life examples.

Reflection: Discuss the topic in a group or write a short post about what you learned.

Final product: A short English-language speech video about a global issue.

Tools: Smartphone, CapCut, YouTube, YouGlish.

На наше переконання, застосування створеного нами комплексу завдань для самостійної роботи дозволяє вчителю іноземної мови відмовитися від традиційного передавання знань і переходу до організації пізнавальної

активності учнів. Активність школярів у процесі виконання завдань є високою, оскільки їхня діяльність не зводиться до самого лише виконання інструкцій вчителя чи простого відтворення вивченого у класі, а включає активну самостійну роботу, а саме спостереження над фактами, їх осмислення і зіставлення, застосування знань на практиці.

Основний акцент у процесі імплементації розробленого нами комплексу завдань та проєктів був зосереджений на тому, щоб учні самостійно підбирали, опрацьовували й осмислювали інформацію, поєднуючи у процесі самостійної навчально-пізнавальної діяльності інтелектуальні зусилля та практичні дії.

Висновки до Розділу 2

У другому розділі обґрунтовано практичні аспекти організації самостійної роботи старшокласників із використанням сучасних методик та інформаційних технологій. Визначено, що інтеграція проблемно-пошукових та творчо-перетворювальних методів дозволяє трансформувати учня з пасивного споживача інформації в активного суб'єкта навчання. Розкрито потенціал проєктної діяльності (створення відеогідів, екологічних кампаній, соціальних роликів) як ефективного засобу розвитку комунікативної компетентності та навичок командної роботи. Доведено доцільність використання цифрових інструментів, таких як Canva, Quizlet, Padlet, Miro, YouGlish та AI-технологій, для персоналізації навчання, гейміфікації процесу засвоєння лексики та забезпечення миттєвого зворотного зв'язку. Розроблено комплекс завдань для самостійної роботи, що включає 10 індивідуальних завдань (наприклад, створення візуального словника, написання скарг, аналіз мемів) та 5 довготривалих проєктів (зокрема «Green School», «Travel Guide»). Цей комплекс спрямований на практичне застосування мови в реальних життєвих ситуаціях, розвиток критичного мислення та креативності учнів 11 класу.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЗАПРОПОНОВАНОГО КОМПЛЕКСУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ

3.1. Діагностика рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу

У рамках магістерської роботи передбачено проведення навчально-експериментального дослідження, об'єктом якого було визначено процес підвищення рівня знань, умінь та навичок з іноземної мови в учнів 11 класу під час самостійної роботи.

Навчально-експериментальне дослідження включало кілька етапів. Так, констатувальний етап передбачав визначення початкового стану об'єкта дослідження, збір емпіричних даних (початковий зріз, діагностику) для встановлення актуального рівня сформованості іншомовних знань, умінь та навичок учнів 11 класу до впровадження експериментальної методики.

Для забезпечення наукової обґрунтованості розроблено наступні критерії діагностики

- 1. Мовно-комунікативний критерій** який передбачає рівень сформованості рецептивних та продуктивних іншомовних умінь, а саме, темп та плавність іншомовного говоріння, зв'язність мовлення, логічність висловлювання; структурованість іншомовного письма, обсяг, і логічність письмового висловлювання. Здатність ефективно використовувати мову в реальних ситуаціях спілкування.
- 2. Когнітивно-креативний критерій,** який охоплює рівень креативності, а саме оригінальність та творчий підхід до виконання самостійних завдань (наприклад, створення власних проєктів, творчих завдань, здатність не просто відтворити, а й проаналізувати, узагальнити, синтезувати отриману інформацію.

3. Організаційно-діяльнісний критерій, який передбачає **планування самостійної роботи;** вибір адекватних завдань та ресурсів; різноманітність та адекватність використовуваних навчальних стратегій (онлайн-ресурсів, додаткової літератури, словників, мнемотехнік). Глибина опрацювання: Здатність не просто відтворити, а й проаналізувати, узагальнити, синтезувати отриману інформацію.

Водночас, для точності та об'єктивності діагностики рівня іншомовних знань, умінь та навичок в учнів 11 класу в процесі самостійної роботи було визначено рівні сформованості означених вмінь відносно кожного критерія.

До прикладу, згідно *мовно-комунікативного критерію*, визначено наступні рівні:

Початковий рівень (1–3 бали) характеризується мінімальними знаннями, вміннями та навичками. На цьому етапі учень часто неспроможний виконати завдання самостійно. Використання мовних одиниць і виразів є вкрай обмеженим, а виконання будь-якої роботи можливе лише після значної допомоги. Мовлення містить грубі помилки, відтворення мовленнєвих актів є поодиноким, а самостійна робота неорганізована.

Середній рівень (4–6 балів) передбачає фрагментарні знання та здатність виконувати завдання за зразком, хоча учень часто припускається помилок, які потребують виправлення. Він знає основний матеріал, але плутає його та застосовує правила переважно в типових ситуаціях. Рівень самостійності залишається низьким. Учень демонструє розуміння базових положень і може виконати просте завдання з мінімальною допомогою чи підказками.

Достатній рівень (7–9 балів) характеризується міцними й системними знаннями. Учень самостійно виконує типові завдання, хоча може потребувати підтримки під час роботи з новим або складнішим матеріалом. Він аналізує інформацію та виконує більшість завдань якісно, допускаючи лише незначні

неточності в мовленні або письмі, які здатен виправити сам. Учень має повні знання, уміє аргументувати власну думку та демонструє планомірну й ефективну самостійну роботу.

Високий рівень (10–12 балів) свідчить про глибоке розуміння матеріалу й уміння застосовувати його в різних ситуаціях. Самостійна робота добре організована й результативна. Учень вільно володіє мовою та навчальним матеріалом, проявляє творчість і оригінальність у висловлюваннях. На найвищому рівні він демонструє виняткову автономність, критичне мислення, глибоку рефлексію та може слугувати прикладом для інших.

Щодо *когнітивно-креативного критерію*, визначено такі рівні:

Початковий рівень (1–3 бали) характеризується відсутністю оригінальності та глибокого опрацювання матеріалу. Учень здатний лише відтворювати інформацію, отриману з джерела, без спроб аналізувати чи узагальнювати її. Будь-які творчі елементи відсутні, а можливі спроби виконання завдань зводяться до простого копіювання зразка.

Середній рівень (4–6 балів) передбачає елементарний аналіз і низький рівень оригінальності. Учень може здійснити простий, поверховий аналіз за чіткими вказівками або на основі готового плану. Узагальнює лише основні факти. Творчі роботи виконуються переважно за зразком і містять мінімальні, несуттєві зміни.

Достатній рівень (7–9 балів) характеризується системним аналізом та помітним проявом креативності. Учень самостійно аналізує, узагальнює й синтезує інформацію, здатний критично оцінювати джерела та порівнювати отримані дані. У його проєктах і творчих роботах простежуються власна ідея, логічна структура та оригінальність подачі матеріалу, хоча можуть траплятися окремі неточності або недоліки.

Високий рівень (10–12 балів) характеризується автономністю мислення, глибоким аналізом і здатністю до синтезу. Учень генерує нові ідеї, пропонує нестандартні та оригінальні рішення, демонструє багаторівневий аналіз. Творчі проєкти відзначаються новизною, складністю та глибоким опрацюванням змісту, що виходить за межі обов'язкової програми.

Застосування у процесі діагностики іншомовних знань, умінь та навичок учнів 11 класу *організаційно-діяльнісного критерію* вимагало визначення наступних рівнів:

Початковий рівень (1–3 бали) характеризується відсутністю організації самостійної роботи. Учень не вміє планувати власну діяльність, а вибір завдань, ресурсів і стратегій є хаотичним або повністю залежним від зовнішніх вказівок. Опрацювання матеріалу обмежується лише механічним відтворенням інформації без розуміння чи осмислення.

Середній рівень (4–6 балів) передбачає виконання самостійної роботи за шаблоном. Учень планує діяльність тільки за готовою інструкцією або на основі чіткого зразка, користуючись обмеженим набором базових стратегій, наприклад, зверненням лише до словника. Глибина опрацювання матеріалу залишається поверхневою: учень здатний переказати або відтворити інформацію, але не аналізує її.

Достатній рівень (7–9 балів) проявляється у свідомій та впорядкованій організації самостійної роботи. Учень може самостійно складати план для типових завдань, свідомо обирати відповідні навчальні стратегії та ресурси, включаючи онлайн-матеріали й додаткову літературу. За потреби він коригує власний план. Опрацювання матеріалу містить систематичний аналіз і узагальнення інформації.

Високий рівень (10–12 балів) характеризується автономною й гнучкою навчальною діяльністю. Учень самостійно розробляє ефективні

стратегії навчання, застосовує мнемотехніки, використовує розширені й нетипові ресурси. Глибина опрацювання передбачає творчий синтез матеріалу, критичне опрацювання джерел і здатність створювати власні, оригінальні навчальні продукти.

Формулювання критеріїв діагностики та рівнів сформованості умінь та навичок, що підлягають діагностиці дозволило приступити до першого етапу дослідження.

На констатувальному етапі дослідження у процесі діагностування іншомовних знань, умінь та навичок взяли участь 24 учні 11 класу Залозецької загальноосвітньої школи, а саме Підгрупа 1 (КГ) та Підгрупа 2 (ЕГ).

Діагностика здійснювалась на основі запровадження однакового комплексу завдань для самостійної роботи для обох груп.

Діагностичне завдання 1.

Problem: Many students can write English sentences but struggle to produce a short, structured, communicative text.

Task: Write a short email (60–80 words) to an English-speaking friend.

Your email must include:

A short description of your typical school day.

1–2 sentences about the subjects you enjoy and why.

Two questions about your friend's school.

Email format required:

Subject line

Greeting

Body

Closing

Tools: Google Docs or paper notebook.

Final product: A short functional email.

Діагностичне завдання 2.

Task: In pairs, talk for 2 minutes about the topics below. Each student must speak for at least 1 minute.

Topics:

Your favourite school subject and why you like it.

One situation where using technology helped you learn something.

One challenge you have when learning English.

Goal: Check spontaneous speaking, vocabulary, and fluency.

Final product: Short oral answer.

Діагностичне завдання 3.

Task: Choose one topic from the list:

Technology in education Healthy lifestyle

Environment and ecology

Social media

Write a short paragraph (70–90 words) explaining:

Why this topic is important today.

One problem connected with it.

One possible solution.

Goal: Check ability to express opinions, use topic vocabulary, and build logical structure.

Tools: Notebook or worksheet.

Final product: One short paragraph.

Результати діагностики у контрольній групі (КГ) продемонстровано у таблиці (Див. Табл. .3.1.1)

Передекспериментальний зріз

Підгрупа 1 (КГ)

Таблиця 3.1.1.

№ п/п	Учасники експерименту	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3
1.	Беркита С.	6	6	5
2.	Гороховський А.	7	8	7
3.	Грунтовський Б.	6	6	6
4.	Дерех С.	6	7	5
5.	Журавська Є.	7	6	7
6.	Зарванська В.	6	5	6
7.	Клиновський Д.	7	7	6
8.	Коваль В.	5	6	6
9.	Козак К.	5	6	6
10.	Котович Н.	6	7	7
11.	Кушнір О.	6	5	5
12.	Лебідь М.	8	8	7
	Середньо-статистичне	6,3	6,4	6,1

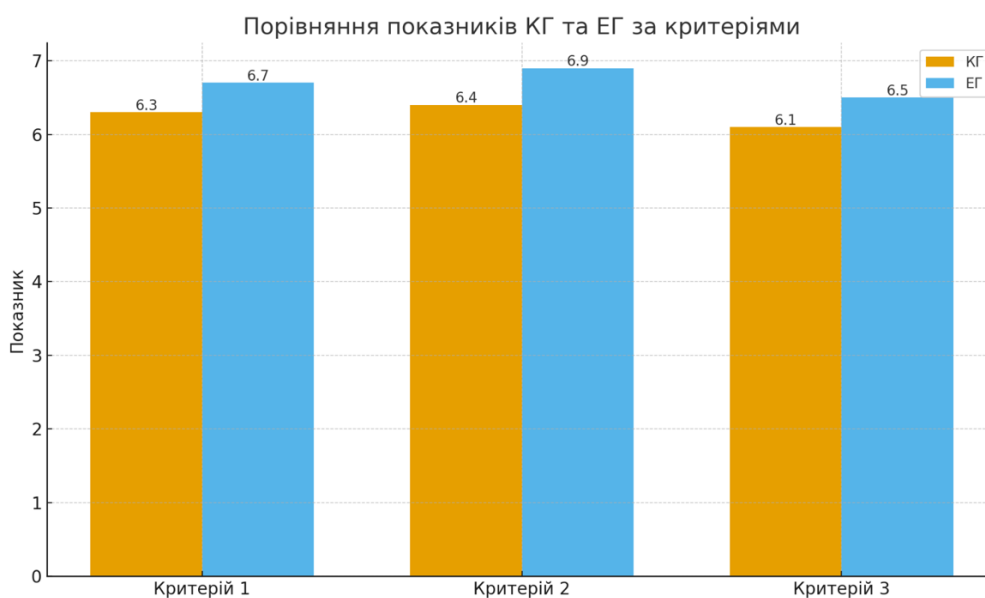
Результати діагностики у експериментальній групі (ЕГ) продемонстровано у таблиці (Див. Табл. 3.1.2.)

Передекспериментальний зріз

Підгрупа 2 (ЕГ)

Таблиця 3.1.2.

№ п/п	Учасники експерименту	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3
1.	Локоть О.	7	7	6
2.	Максимів Ю.	6	7	6
3.	Мойсеєнко А.	7	7	7
4.	Лисюк А.	6	6	6
5.	Кульба Д.	7	7	6
6.	Прокопчук А.	7	8	7
7.	Тесля А.	6	7	6
8.	Сеник Д.	7	7	6
9.	Слободян Т.	7	6	6
10.	Слотюк Д.	6	7	6
11.	Щебировк Д.	7	7	7
12.	Щирба Д.	7	8	7
	Середньо-статистичне	6,7	6,9	6,5

Результати діагностики на констатувальному етапі дослідження в обох групах (КГ) та (ЕГ) демонструють недостатній рівень іншомовних знань, умінь та навичок з іноземної мови в учнів 11 класу під час самостійної роботи.

Середньо-статистичні дані висвітлені у Таблиці 3.1.3

Табл. 3.1.3.

Критерій	КГ	ЕГ
Мовно-комунікативний критерій	6,3	6,7
Когнітивно-креативний критерій	6,4	6,9
Організаційно-діяльнісний критерій	6,1	6,5

Зазначене вище зумовило висунення гіпотези, що рівень іншомовних знань, умінь та навичок з іноземної мови в учнів 11 класу підвищиться в умовах запровадження спеціально-розробленого комплексу вправ та завдань для самостійної роботи учнів з іноземної мови. Це, у свою чергу, зумовило організацію експерименту з метою запровадження вищезазначеного комплексу вправ у експериментальній групі (ЕГ), у той час, коли навчання у контрольній групі (КГ) проводилось за традиційною методикою.

3.2. Організація і проведення експериментального дослідження

На формуальному етапі дослідження здійснювалась апробація та впровадження експериментальної методики, а саме спеціально-розробленого комплексу вправ та завдань для самостійної роботи учнів 11 класу у процесі вивчення іноземної мови. Здійснення навчання за експериментальною методикою, яка передбачала впровадження системи самостійної роботи в ЕГ як засобу підвищення рівня знань, умінь та навичок з іноземної мови. У контрольній групі заняття проводились за традиційною програмою.

З метою формування комунікативної компетентності у процесі самостійної роботи учням експериментальної груп (ЕГ) запропоновано **Завдання 1**.

Самостійна підготовка та виконання **Завдання 1** сприяли формуванню в учнів уміння ефективно оперувати побутовою лексикою в реальних ситуаціях спілкування. Під час виконання фото-пошуку та створення візуального словника відбувалося активне засвоєння нових лексичних одиниць, розвиток рецептивних умінь (розпізнавання та розуміння слів) і продуктивних умінь, зокрема формування структурованих прикладів англійською мовою. Крім того, завдання сприяло розвитку навичок логічного та зв'язного письма, умінь поєднувати візуальний матеріал із мовленнєвим, а також формувало цифрову компетентність через роботу в Canva.

Оволодіння іноземною мовою на належному рівні передбачає сформованість у старшокласників умінь самостійно й творчо підходити до розв'язання комунікативних завдань, зокрема таких, що моделюють реальні життєві ситуації. З цією метою учням було запропоновано **Завдання 2**, яке передбачало написання формального листа-скарги англійською мовою. Виконання цього завдання сприяло розвитку вмінь аналізувати проблему, відбирати релевантну інформацію, логічно структурувати висловлювання відповідно до норм офіційно-ділового стилю, а також формулювати чіткі та аргументовані вимоги. Під час самостійної роботи учні вдосконалювали навички іншомовного письма, розвивали критичне мислення та вміння застосовувати мовні структури в умовно-реальних ситуаціях, що є важливою складовою комунікативної компетентності.

Значний інтерес та високу залученість учнів викликало впровадження **Завдання 3**, яке полягало у створенні відеоінструкції з приготування національної страви для іноземного друга. Метою цього завдання було формування лексичної та граматичної компетентностей, зокрема вживання наказового способу дієслів та лексики на позначення кулінарних процесів.

Проте, окрім суто лінгвістичного аспекту, завдання мало на меті подолання психологічного бар'єра говоріння. Учні опинилися в ситуації, де їм необхідно було не просто перекласти рецепт, а пояснити процес максимально доступно та наочно, адаптуючи своє мовлення для іноземної аудиторії. Це завдання дозволило поєднати розвиток монологічного мовлення з удосконаленням соціокультурної компетентності, адже учні презентували елемент української культури засобами англійської мови.

З метою розвитку соціолінгвістичної компетентності та розуміння сучасного цифрового дискурсу було запропоновано **Завдання 6**, присвячене дослідженню англomовних мемів. Учні мали обрати популярний інтернет-феномен, дослідити його походження та пояснити культурний контекст, прихований за візуальним образом. Виконання цього завдання сприяло розумінню сленгу, ідіоматичних виразів та гри слів, що часто залишаються поза увагою в класичних підручниках. Учні вчилися декодувати неформальну мову та інтерпретувати гумор, що є показником високого рівня володіння мовою та здатністю орієнтуватися в автентичному мовному середовищі.

Окрему увагу в системі самостійної роботи було приділено розвитку критичного мислення та медіаграмотності, що реалізувалося через **Завдання 9**. Учням пропонувалося обрати поширений міф про здоров'я та спростувати його, використовуючи достовірні англomовні джерела. Метою цього завдання було навчання роботи з інформацією: пошук, фільтрація, перевірка фактів та їх синтез у короткий інформативний текст. Це завдання трансформувало процес читання з пасивного сприйняття тексту в активний аналітичний процес, де іноземна мова виступала інструментом перевірки істинності інформації. Учні вчилися розрізняти наукові факти та псевдонаукові твердження, формулюючи свої висновки в чіткому, аргументованому дописі.

Логічним завершенням серії індивідуальних завдань стало групове **Завдання 10**, яке передбачало планування одноденної програми для студента за обміном. Це завдання мало яскраво виражений комунікативно-

прагматичний характер та було спрямоване на розвиток навичок групової взаємодії. Використовуючи інтерактивні дошки для мозкового штурму, учні повинні були узгодити графік, локації та активності, аргументуючи свій вибір англійською мовою. Метою завдання було моделювання ситуації гостинності, що вимагало від учнів не лише організаційних здібностей, але й вміння вести дискусію, домовлятися та презентувати спільне рішення.

Поряд із короткостроковими завданнями, важливим елементом експериментальної методики стало впровадження довготривалих проєктів. Зокрема, **Проект 1** був спрямований на формування екологічної свідомості та громадянської відповідальності. Учні розробляли інформаційну кампанію щодо сортування сміття, проходячи всі етапи проєктної діяльності: від дослідження проблеми в межах школи до створення реальних агітаційних матеріалів англійською мовою. Такий підхід дозволив інтегрувати вивчення мови з вихованням соціально активної особистості, демонструючи учням, що англійська мова може бути ефективним засобом впливу на соціум та вирішення локальних проблем.

Соціокультурний аспект навчання набув подальшого розвитку у **Проекті 3**, метою якого було створення мультимедійного гіда туристичними місцями рідного регіону. Учні вчилися презентувати свою країну іноземцям, долаючи стереотипи та відкриваючи маловідомі факти. Робота над проєктом вимагала синтезу навичок пошукового читання, описового письма та використання цифрових технологій для оформлення кінцевого продукту. Це сприяло усвідомленню учнями ролі англійської мови як засобу міжкультурної комунікації та репрезентації власної ідентичності у глобальному світі.

Глибшому особистісному залученню учнів сприяв **Проект 5**, де кожен учасник мав можливість висловити власну позицію щодо актуальних світових проблем через формат відеозвернення. Це завдання вимагало високого рівня самостійності та рефлексії, адже учні повинні були не лише сформулювати

свою думку, але й аргументовано донести її до аудиторії, дбаючи про риторику, інтонацію та невербальну поведінку.

Рефлексія результатів впровадження запропонованого комплексу завдань та проєктів, проведена на основі анкетування та бесід з учнями, засвідчила суттєві якісні зміни у навчальному процесі. Більшість учнів експериментальної групи відзначили, що такий формат роботи значно «оживив» вивчення англійської мови, зробивши його більш динамічним та наближеним до життя. Учні вказували, що виконання практичних завдань, таких як зйомка відео або створення мемів, допомогло їм позбутися страху помилки, який часто супроводжував виконання традиційних граматичних вправ. Фокус уваги змістився з форми на зміст, і учні прагнули насамперед бути зрозумілими та цікавими, що автоматично стимулювало їх до пошуку нових слів та конструкцій.

Особливо схвально учні реагували на можливість використання гаджетів та звичних для них цифрових платформ (Instagram, TikTok, Canva) у навчальних цілях. Це дозволило зруйнувати бар'єр між «шкільною» англійською та англійською, яку вони споживають у розважальному контенті.

Завдання сприймалися не як рутинне навантаження, а як творчий виклик, що значно підвищило внутрішню мотивацію до виконання самостійної роботи. Учні зазначали, що відчували практичну цінність своїх знань, зрозумівши, як саме вони можуть застосувати мову для вирішення побутових завдань, самовираження та професійної реалізації. Таким чином, експериментальна методика довела свою ефективність не лише у підвищенні рівня мовних компетенцій, але й у формуванні позитивного ставлення до предмету та впевненості у власних силах.

3.3. Аналіз та узагальнення результатів експериментального дослідження

Наступний, контрольний, етап навчально-експериментального дослідження полягав у визначенні ефективності експериментальної методики, впровадженої в експериментальній групі (ЕГ) з метою підвищення рівня іншомовних знань, умінь та навичок учнів 11 класу під час самостійної роботи.

Контрольний етап експерименту передбачав повторну діагностику (контрольний зріз) іншомовних знань, умінь та навичок учнів обох груп – контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ). Це дозволило здійснити порівняння результатів учнів експериментальної (ЕГ) та контрольної груп (КГ). Відповідно, це уможливило здійснити порівняння результатів до і після експерименту для доведення гіпотези.

Здійснення повторної діагностики відбувалось за допомогою однакового комплексу завдань для самостійної роботи у обох групах (КГ та ЕГ).

Результати діагностики у контрольній групі (КГ) продемонстровано у Таблиці 3.3.1. (Див. Табл.3.3.1.)

Післяекспериментальний зріз

Підгрупа 1 (КГ)

Таблиця 3.3.1.

№ п/п	Учасники експерименту	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3
13.	Беркита С.	7	7	7
14.	Гороховський А.	7	7	7
15.	Грунтовський Б.	7	7	7
16.	Дерех С.	7	7	7
17.	Журавська Є.	7	7	7
18.	Зарванська В.	7	7	7
19.	Клиновський Д.	8	7	7

20.	Коваль В.	8	7	7
21.	Козак К.	8	7	7
22.	Котович Н.	8	8	7
23.	Кушнір О.	8	8	7
24.	Лебідь М.	8	8	8
	Середньо-статистичне	7,5	7,3	7

Результати післяекспериментальної діагностики у експериментальній групі (ЕГ) продемонстровано у таблиці. (Див. Табл.3.3.2.)

Післяекспериментальний зріз

Підгрупа 2 (ЕГ)

Таблиця 3.3.2.

№ п/п	Учасники експерименту	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3
13.	Локоть О.	9	9	9
14.	Максимів Ю.	9	9	9
15.	Мойсеєнко А.	9	9	9
16.	Лисюк А.	9	9	9
17.	Кульба Д.	10	9	8
18.	Прокопчук А.	9	9	9
19.	Тесля А.	9	9	9
20.	Сеник Д.	9	9	9
21.	Слободян Т.	9	9	8
22.	Слотюк Д.	10	9	9
23.	Щебировк Д.	10	9	9
24.	Щирба Д.	10	9	9

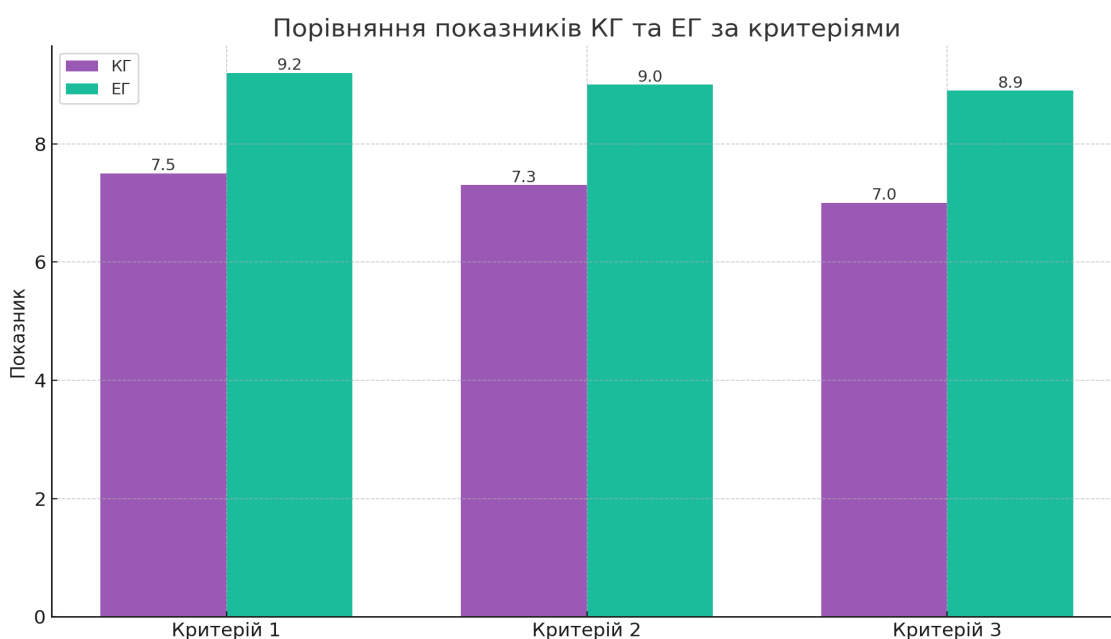
	Середньо-статистичне	9,2	9	8,9
--	-----------------------------	------------	----------	------------

Результати діагностики на формувальному етапі дослідження в обох групах (КГ) та (ЕГ) демонструють рівень іншомовних знань, умінь та навичок в учнів 11 класу під час самостійної роботи. **Середньо-статистичні** дані висвітлені у Таблиці 3.3.3

Середньо-статистичні показники сформованості іншомовних знань, умінь та навичок в учнів 11 класу під час самостійної роботи на формувальному етапі дослідження

Таблиця 3.3.3.

Критерій	КГ	ЕГ
Мовно-комунікативний критерій	7,5	9,2
Когнітивно-креативний критерій	7,3	9
Організаційно-діяльнісний критерій	7	8,9

Зазначені результати демонструють чітку позитивну динаміку зростання рівня сформованості іншомовних знань, умінь та навичок з іноземної мови в

учнів 11 класу під час самостійної роботи в учнів 2-ї підгрупи (ЕГ). Після впровадження спеціально розробленої методики із застосуванням комплексу вправ і завдань для самостійної роботи з іноземної мови у 11 класі спостерігається суттєве підвищення показників.

Початкові середні бали, зафіксовані до експериментального навчання, становили 6,7, 6,9 та 6,5 відповідно. Після опрацювання всього спеціально створеного комплексу завдань середні показники експериментальної групи зросли до 9,2, 9,0 та 8,9, що переконливо свідчить про ефективність розробленої методики.

Отримані результати підтвердили висунуту гіпотезу: рівень іншомовних знань, умінь і навичок учнів 11 класу підвищується за умови використання спеціально розробленого комплексу вправ і завдань для самостійної роботи.

Таким чином, запропонований комплекс може слугувати ефективним інструментом для самостійного опрацювання навчального матеріалу, а вчителям — допомагати організовувати самостійну роботу учнів та підвищувати результативність навчання.

Висновки до Розділу 3

У третьому розділі висвітлено хід та результати експериментального дослідження ефективності запропонованої методики. Для діагностики рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності було визначено три критерії: мовно-комунікативний, когнітивно-креативний та організаційно-діяльнісний, а також виокремлено чотири рівні володіння навичками (початковий, середній, достатній, високий). На констатувальному етапі було виявлено переважно середній рівень знань та умінь учнів в обох групах (середній бал у контрольній групі — 6,3–6,4; в експериментальній — 6,5–6,9). Після впровадження розробленого комплексу завдань із використанням ІТ-технологій на формувальному етапі в експериментальній групі зафіксовано суттєве зростання показників. Результати контрольного зрізу засвідчили, що

середній бал в експериментальній групі зріс до рівня 8,9–9,2, тоді як у контрольній групі, де навчання велося за традиційною методикою, він становив 7,0–7,5. Порівняльний аналіз підтвердив, що використання спеціально розроблених самостійних завдань сприяє значному підвищенню рівня іншомовної комунікативної компетентності, мотивації до навчання та навичок самоорганізації старшокласників.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного наукового дослідження, присвяченого проблемі організації самостійної роботи учнів старших класів у процесі вивчення іноземної мови, можна стверджувати, що в сучасних умовах глобалізації володіння іноземною мовою є стратегічно важливою компетенцією, а здатність до автономного навчання виступає необхідною умовою для успішної самореалізації особистості. Теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури, здійснений у роботі, дозволив визначити самостійну роботу не просто як виконання домашніх завдань, а як специфічну форму навчально-пізнавальної діяльності, що здійснюється під опосередкованим керівництвом вчителя та спрямована на свідоме засвоєння знань, формування вмінь і навичок самоосвіти.

З'ясовано, що для старшокласників ефективність самостійного опрацювання іншомовного матеріалу безпосередньо залежить від рівня сформованості навчально-інтелектуальних умінь: аналізу, синтезу, порівняння та критичного оцінювання інформації. Саме ці когнітивні операції забезпечують перехід від механічного відтворення знань до їх глибокого осмислення та використання у реальній комунікації. Доведено, що систематична самостійна діяльність сприяє розвитку всіх видів мовленнєвої активності, розширенню словникового запасу та формуванню соціокультурної компетентності, що є критично важливим для інтеграції учнів у європейський освітній простір.

У дослідженні обґрунтовано, що традиційні підходи до організації самостійної роботи вже не забезпечують належного рівня мотивації сучасних учнів. Натомість впровадження проблемно-пошукових та проєктних методів дозволяє трансформувати учня з пасивного виконавця в активного суб'єкта освітнього процесу. Визначено, що проєктна діяльність, яка передбачає створення конкретного продукту (відеогіда, екологічної кампанії, блогу),

дозволяє інтегрувати знання з різних предметних сфер, розвиває навички командної роботи, креативності та презентації власних ідей іноземною мовою.

Вагомим результатом роботи стало теоретичне обґрунтування та практична розробка шляхів інтеграції сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Встановлено, що використання цифрових інструментів, таких як Canva, Quizlet, Padlet, Miro, а також технологій штучного інтелекту, відкриває широкі можливості для персоналізації навчання та гейміфікації освітнього процесу. Використання мультимедійних ресурсів дозволяє учням працювати у зручному темпі, використовувати автентичні джерела, моделювати реальні ситуації спілкування та отримувати миттєвий зворотний зв'язок, що значно підвищує внутрішню мотивацію до вивчення мови.

Практичним досягненням дослідження стала розробка та апробація комплексу завдань для самостійної роботи, спрямованого на підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності учнів 11 класу. Запропонований комплекс поєднує індивідуальні завдання (створення візуальних словників, написання листів-скарг, аналіз мемів) та довготривалі проекти (наприклад, «Green School», «Travel Guide», «Safe Online»), які орієнтовані на практичне застосування мови в ситуаціях, наближених до реального життя.

Ефективність розробленої методики була експериментально підтверджена результатами педагогічного дослідження. На констатувальному етапі було виявлено переважно середній рівень знань та умінь учнів в обох групах (середні показники становили 6,3–6,9 бала). Після впровадження експериментальної методики в експериментальній групі зафіксовано суттєве зростання середніх показників за всіма критеріями (мовно-комунікативним, когнітивно-креативним, організаційно-діяльнісним) до рівня 8,9–9,2 бала. Водночас у контрольній групі, де навчання відбувалося за традиційною методикою, показники залишилися на рівні 7,0–7,5 бала.

Якісний аналіз результатів засвідчив, що учні експериментальної групи не лише покращили свої лексичні та граматичні навички, а й

продемонстрували вищий рівень самостійності, ініціативності та здатності до самоорганізації. Вони навчилися ефективніше планувати свою діяльність, критично оцінювати інформацію та долати психологічний бар'єр у спілкуванні іноземною мовою. Отже, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що гіпотеза про підвищення рівня іншомовних знань, умінь та навичок учнів 11 класу за умови впровадження спеціально розробленого комплексу завдань для самостійної роботи знайшла своє підтвердження. Організація самостійної навчальної діяльності на основі поєднання сучасних технологій та проєктних методик є дієвим інструментом модернізації іншомовної освіти в старшій школі.

CONCLUSIONS

It has been established that for senior students, the effectiveness of independent processing of foreign language material directly depends on the level of formation of educational-intellectual skills: analysis, synthesis, comparison, and critical evaluation of information. It is precisely these cognitive operations that ensure the transition from mechanical reproduction of knowledge to its deep understanding and use in real communication. It has been proven that systematic independent activity promotes the development of all types of speech activity, the expansion of vocabulary, and the formation of sociocultural competence, which is critically important for the integration of students into the European educational space.

The study substantiates that traditional approaches to organizing independent work no longer provide a sufficient level of motivation for modern students. Instead, the implementation of problem-based and project-based methods allows for transforming the student from a passive executor into an active subject of the educational process. It was determined that project activity, which involves creating a concrete product (a video guide, an ecological campaign, a blog), allows for integrating knowledge from different subject areas and develops skills in teamwork, creativity, and the presentation of one's own ideas in a foreign language.

A significant result of the work was the theoretical substantiation and practical development of ways to integrate modern information and communication technologies. It has been established that the use of digital tools such as Canva, Quizlet, Padlet, Miro, as well as artificial intelligence technologies, opens up broad opportunities for the personalization of learning and the gamification of the educational process. The use of multimedia resources allows students to work at a convenient pace, use authentic sources, model real communication situations, and receive instant feedback, which significantly increases internal motivation to learn the language.

The practical achievement of the research was the development and testing of a complex of tasks for independent work aimed at improving the level of foreign language communicative competence of 11th-grade students. The proposed complex combines individual tasks (creating visual dictionaries, writing letters of complaint, analyzing memes) and long-term projects (for example, "Green School," "Travel Guide," "Safe Online"), which are oriented toward the practical application of the language in situations close to real life.

The effectiveness of the developed methodology was experimentally confirmed by the results of pedagogical research. At the ascertainment stage, a predominantly average level of knowledge and skills was found among students in both groups (average scores ranged from 6.3 to 6.9 points). After the implementation of the experimental methodology in the experimental group, a significant increase in average scores was recorded across all criteria (linguistic-communicative, cognitive-creative, organizational-activity) to the level of 8.9–9.2 points. At the same time, in the control group, where learning took place according to traditional methodology, the scores remained at the level of 7.0–7.5 points.

Qualitative analysis of the results showed that students in the experimental group not only improved their lexical and grammatical skills but also demonstrated a higher level of independence, initiative, and ability for self-organization. They learned to plan their activities more effectively, critically evaluate information, and overcome the psychological barrier in foreign language communication. Thus, the conducted study gives grounds to assert that the hypothesis regarding the increase in the level of foreign language knowledge, skills, and abilities of 11th-grade students subject to the implementation of a specially developed complex of tasks for independent work has been confirmed. The organization of independent educational activity based on a combination of modern technologies and project methodologies is an effective instrument for modernizing foreign language education in senior high school.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу : матеріали доп. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 25 трав. 2023 р.). Житомир, 2023. URL: https://eprints.zu.edu.ua/38618/1/Збірник_конференція_29.12.23.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
2. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту цифровізації освіти України. Електронна бібліотека НАПН України. С.214–215. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735272/1/Анотовані%20результати%20за%202022%20рік-214-215.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
3. Антонова О. Є., Антонов О. В. Соціально-педагогічні засади підготовки фахівців в умовах освітніх трансформацій. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. URL: https://eprints.zu.edu.ua/40159/1/Моно_Олексій_merged.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
4. Басняк Ю. А. Репозитарій Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10460/Басняк%20Ю.А..pdf?isAllowed=y&sequence=1&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.11.2025).
5. Безперервна освіта – що це і чи потрібно. Му АТОМУ :URL: <https://atomy.com.ua/bezperervna-osvita-shho-cze-i-chy-potribno/> (дата звернення: 22.11.2025).
6. Вербицька М. М. // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2013. № 12(1). С. 135–139.
7. Використання ІКТ на уроках мови та літератури як засіб зацікавлення учнів. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-ikt-na-urokah-movi-ta-literaturi-yak-zasib-zacikavlennya-uchniv-20909.html> (дата звернення: 22.11.2025).

8. Використання інтерактивних методик для активізації навчально-пізнавальної діяльності на уроках. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-interaktivnih-metodik-dlya-aktivizaci-navchalno-piznavalno-diyalnosti-na-urokah-168751.html> (дата звернення: 22.11.2025).
9. Виступ «Розвиток критичного мисле Мотивація як засіб ння учнів на уроках англійської мови». На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/vistup-rozvitok-kritichnogo-mislennya-uchniv-na-urokah-angliysko-movi-210334.html> (дата звернення: 22.11.2025).
10. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/43174/1/1.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
11. Вплив рефлексії на покращення навчальних досягнень молодших школярів: психологічні аспекти самооцінки та мотивації. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/vpliv-refleksii-na-pokraschennya-navchalnih-dosyagnen-molodshih-shkolyariv-psihologichni-aspekti-samoocinki-ta-motivaci-455056.html> (дата звернення: 22.11.2025).
12. Гончарова Н. М. Формування соціокультурної компетентності учнів старших класів у процесі вивчення англійської мови. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8700/02.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 22.11.2025).
13. Гулич М. М. Організація самостійної роботи старшокласників на уроках англійської мови. URL: <https://share.google/4LX785aa0P2xPzU2h> (дата звернення: 22.11.2025).
14. Гусейнова С. В. Самоосвіта педагога (методичні поради). Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/samoosvita-pedagoga-metodicni-poradi-320926.html> (дата звернення: 22.11.2025).

15. Ідеї домашніх завдань для тих, хто вивчає англійську. Grade.ua. URL: <https://grade.ua/uk/blog/homework-ideas-for-english-learners/> (дата звернення: 22.11.2025).
16. Індивідуальна та самостійна робота учнів. StudFile: файловий архів. URL: <https://studfile.net/preview/10079600/> (дата звернення: 22.11.2025).
17. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20202021-navchalnomu-rotsi-24894.html> (дата звернення: 22.11.2025).
18. Інтерактивні онлайн-ресурси як ефективний інструмент формування комунікативних навичок учнів на уроках англійської мови. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-interaktivni-onlayn-resursi-yak-efektivniy-instrument-formuvannya-komunikativnih-navichok-uchniv-na-urokah-angliysko-movi-459837.html> (дата звернення: 22.11.2025).
19. Калінцова В. В. Самостійна робота учнів на уроках англійської мови. Сайт вчителя. URL: https://kalintsova.ucoz.net/publ/metodichna_robota/samostijna_robota_uchniv_na_urokakh_anglijskoji_movi/1-1-0-2 (дата звернення: 22.11.2025).
20. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
21. Кушнір Л. Особливості використання ігрових педагогічних технологій на уроках української мови та читання в початковій школі. URL: <https://share.google/sT2CaKDtAeXz5HIBj> (дата звернення: 22.11.2025).
22. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. Київ : Ленвіт, 2013. 595 с. URL: <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/bigych-o.-b.->

- [borysko-n.-f.-boreczka-g.-e.-ta-in.-2013-metodyka-navchannya-inozemnyh-mov-i-kultur-teoriya-i-praktyka.pdf](#) (дата звернення: 22.11.2025).
23. Мотивація як засіб оптимізації процесу вивчення іноземної мови. URL: https://kolektiv26.ucoz.com/index/motivacija_jak_zasib_optimizaciji_procesu_vivchennja_inozemnoji_movi/0-10 (дата звернення: 22.11.2025).
24. Напрацювання по темі «Розвиток креативності учнів на уроках англійської мови». На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/napracyuvannya-po-temi-rozvitok-kreativnosti-uchniv-na-urokah-angliysko-movi-23270.html> (дата звернення: 22.11.2025).
25. Олійник Н. А. Педагогіка та психологія вищої школи. Вінниця : ВНАУ, 2017. 138 с.
26. Онлайн-ресурси для вивчення англійської мови. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/post/onlayn-resursi-dlya-vivchennya-angliysko-movi> (дата звернення: 22.11.2025).
27. Операції мислення: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/operatsii-myslennia-analiz-syntezy-porivniannia-abstrahuvannia-uzahalnennia-610181.html> (дата звернення: 22.11.2025).
28. Організація самостійної пізнавальної діяльності учнів. Педагогічний фаховий коледж ЛНУ ім. І. Франка. 2015. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/Організація-самостійної-роботи.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
29. Починкова М. М. // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2013. № 13(4).
30. Презентація. Самостійна робота учнів. На Урок. 24 січня 2019. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-samostiyna-robota-uchniv-84723.html> (дата звернення: 22.11.2025).
31. Презентація. Quizlet — сучасний інструмент для опанування нової лексики. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-quizlet-suchasniy->

- [instrument-dlya-opanuvannya-novo-leksiki-243442.html](https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/7prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki_zaochforma/r1-3.html) (дата звернення: 22.11.2025).
32. Прищак М. Д. Основи психології та педагогіки. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/7prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki_zaochforma/r1-3.html (дата звернення: 22.11.2025).
33. Проблемне навчання: розвиваємо критичне мислення. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/post/problemne-navchannya-rozvivayemo-kritichne-mislennya> (дата звернення: 22.11.2025).
34. Проектна діяльність на уроках англійської мови. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/proektna-diyalnist-na-urokah-angliysko-movi-297805.html> (дата звернення: 22.11.2025).
35. Проектна діяльність як засіб розвитку навчально-виховної системи. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/proektna-diyalnist-yak-zasib-rozvitku-navchalno-vihovno-sistemi-ocevumu-189665.html> (дата звернення: 22.11.2025).
36. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/71/part_2/21.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
37. Рефлексія — потужний інструмент на шкільному уроці. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/refleksiya---potuzhniy-instrument-na-shkilnomu-uroci-z-dosvidu-roboti-448340.html> (дата звернення: 22.11.2025).
38. Розвиток креативності та критичного мислення за допомогою домашніх завдань. Освіта Нова. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/6233-rozvytok-kreatyvnosti-ta-krytychnoho-myslennia-za-dopomohoiu-domashnikh-zavdan> (дата звернення: 22.11.2025).
39. Розвиток критичного і креативного мислення молодших школярів. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/dosvid-roboti-na-temu-rozvitok-kritichnogo-i-kreativnogo-mislennya-molodshih-shkolyariv-226117.html> (дата звернення: 22.11.2025).

40. Самостійна робота учнів. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/samostiyna-robota-uchniv-288415.html> (дата звернення: 22.11.2025).
41. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2005. 239 с.
42. Сучасні організаційні форми і технології навчання. StudFiles : файловий архів. URL: <https://studfile.net/preview/5539372/page:24/> (дата звернення: 22.11.2025).
43. ТОП-5 інструментів для створення яскравих презентацій. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/post/top-5-instrumentiv-dlya-stvorenniya-yaskravih-prezentaciy> (дата звернення: 22.11.2025).
44. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2010. 456 с.
45. Форми організації самостійної роботи учнів під час вивчення іноземних мов. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/formi-organizaci-samostiyno-roboti-uchniv-pid-chas-vivchennya-inozemnih-mov-125482.html> (дата звернення: 22.11.2025).
46. Формування мотивації навчальної діяльності учнів як засобу підвищення якості знань. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-motivaci-navchalno-diialnosti-uchniv-yak-zasobu-pidvischennya-yakosti-znan-67160.html> (дата звернення: 22.11.2025).
47. Черкашин А. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. С. 109–113. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4948/1/CHerkashin109113.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
48. Шляхи формування мотивації на уроках англійської мови. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/shlyahi-formuvannya-motivaci-na-urokah-angliysko-movi-201077.html> (дата звернення: 22.11.2025).

49. Ilchuk Iryna. Experimental study of teaching. Critical thinking at English lessons in secondary school. URL: <https://share.google/EjJqoTca0gBMlw1pI> (дата звернення: 22.11.2025).
50. Popova Liudmyla. Reflection and self-assessment in Ukrainian Language lessons at lyceum. URL: <https://share.google/5xRU8MIM4wZIoP44P> (дата звернення: 22.11.2025).